ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 19ης Ιανουαρίου 1994 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Α — Εισαγωγή

1. Ο σύζυγος της προσφεύγουσας ήταν μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και είχε αναλάβει τα καθήκοντά του στις 18 Οκτωβρίου 1987. Στις 15 Μαρτίου 1992 — επομένως κατά τη διάρκεια της θητείας του [1] — απεβίωσε συνεπεία αυτοκινητιστικού ατυχήματος.

2. Στις 22 Ιουλίου 1992, ο προϊστάμενος της διευθύνσεως προσωπικού και διοικήσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου απηύθυνε ένα έγγραφο στην προσφεύγουσα, στο οποίο ήταν συνημμένη μία ειδοποίηση (avis) της ίδιας ημερομηνίας περί του καθορισμού των παροχών επιζώντος για την προσφεύγουσα και τα δύο της τέκνα. Ο υπολογισμός των παροχών επιζώντος πραγματοποιήθηκε βάσει του άρθρου 16, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 2290/77 του Συμβουλίου, της 18ης Οκτωβρίου 1977, περί καθορισμού του καθεστώτος χρηματικών απολαβών των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου [2].

3. Οι διατάξεις αυτές, όπως ήδη ισχύουν, έχουν ως εξής [3]:

«1. Στη χήρα και τα συντηρούμενα τέκνα μέλους ή πρώην μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου που έχει αποκτήσει δικαιώματα συντάξεως κατά το χρονικό σημείο του θανάτου του χορηγείται σύνταξη επιζώντος.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Κατά το άρθρο 188 Β, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (το οποίο είναι πανομοιότυπο με το παλαιό άρθρο 206, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΟΚ), τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου διορίζονται για περίοδο έξι ετών.

2 — ΑΒΙ. L 268, σ. 1. Το κείμενο του κανονισμού αυτού τροποποιήθηκε εν τω μεταξύ πλειστάκις, τελευταία δε με τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 1084/92 του Συμβουλίου, της 28ης Απριλίου 1992 (ΕΕ L 117, σ. 1). Για την παρούσα διαδικασία σημασία έχει μόνο η τροποποίηση που επήλθε με τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 1416/81 του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 1981 (ΕΕ L 142, σ. 1), με τον οποίο το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 2290/77 έλαβε τη σημερινή του μορφή.

3 — Το άρθρο 16, παράγραφος 1, περιέχει εκ πρώτης όψεως τρία εδάφια. Το Ελεγκτικό Συνέδριο αναφέρεται κατά συνέπεια με το υπόμνημά του απαντήσεως στα τρία εδάφια της παραγράφου αυτής. Η προσφεύγουσα, αντιθέτως, θεωρεί ότι τα δύο πρώτα από τα εδάφια αυτά αποτελούν ενιαίο σύνολο και επομένως απαριθμεί δύο εδάφια (το τμήμα που περιέχει τη ρύθμιση για την περίπτωση που το μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου αποβιώσει κατά τη διάρκεια της θητείας του αποτελεί επομένως το δεύτερο εδάφιο). Χάριν ευκολίας θα χρησιμοποιήσω στη συνέχεια τον τρόπο που επέλεξε το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Η σύνταξη αυτή ισούται:

— ως προς τη χήρα, προς 60 %,

— ως προς κάθε ορφανό από πατέρα, προς 10 %,

— ως προς κάθε ορφανό και από τους δύο γονείς, προς 20 %

της συντάξεως που θα εδικαιούτο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 10, το μέλος ή το πρώην μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά την ημέρα του θανάτου του.

Πάντως, αν το μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του,

— η σύνταξη επιζώντος ως προς τη χήρα ισούται προς 36 % του βασικού μισθού που ελαμβάνετο κατά τον χρόνο του θανάτου,

— η σύνταξη επιζώντος ως προς το πρώτο ορφανό και από τους δύο γονείς δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το 12 % του βασικού μισθού που ελαμβάνετο κατά το χρονικό σημείο του θανάτου. Σε περίπτωση συνυπάρξεως περισσοτέρων ορφανών και από τους δύο γονείς, το συνολικό ποσό της συντάξεως επιζώντος κατανέμεται σε ίσα μέρη μεταξύ των δικαιούχων ορφανών.

2. Το σύνολο των κατ' αυτό τον τρόπο χορηγουμένων συντάξεων επιζώντος δεν μπορεί να υπερβεί το ύψος της συντάξεως του μέλους ή του πρώην μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου βάσει της οποίας καθορίζονται οι συντάξεις αυτές. Το ανώτατο ποσό των συντάξεων επιζώντος που μπορούν να χορηγηθούν κατανέμεται μεταξύ των ενδιαφερομένων κατ' αναλογία των συντελεστών που προβλέπονται ανωτέρω.»

Το άρθρο 10 του κανονισμού, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ορίζει ότι η σύνταξη ισούται για κάθε πλήρες έτος θητείας προς το 4,5 % του τελευταίου βασικού μισθού και για κάθε πλήρη μήνα προς το 1/12 του ποσού αυτού. Το ανώτατο ποσό συντάξεως ανέρχεται σε 70 % του τελευταίου βασικού μισθού (άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο).

4. Στην ειδοποίηση της 22ας Ιουλίου 1992 υπολογίστηκε καταρχάς η σύνταξη της οποίας ο Η. θα εδικαιούτο κατά καθαρά λογιστικό τρόπο βάσει του άρθρου 10 την ημέρα του θανάτου του. Δεδομένου ότι ο αποβιώσας είχε ασκήσει τα καθήκοντά του κατά το χρονικό αυτό σημείο επί τέσσερα έτη και τέσσερεις (πλήρεις) μήνες, θα εδικαιούτο συντάξεως ανερχόμενης συνολικώς σε 19,5 % του τελευταίου του βασικού μισθού, δηλαδή 100 689 φράγκα Λουξεμβούργου (LFR). Με βάση αυτό το ποσό προέκυψε για τα τέκνα του αποβιώσαντος,

κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, αξίωση παροχών επιζώντος ύψους 10 069 LFR μηνιαίως (το 10 % της συντάξεως που θα εδικαιούτο ο αποβιώσας). Δεν έγιναν κρατήσεις ως προς τα τέκνα για εισφορές στο ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών ή για φόρους.

Ο υπολογισμός της συντάξεως χήρας για την Η. πραγματοποιήθηκε — επειδή ο Η. απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του — βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο. Από τον υπολογισμό αυτόν προέκυψε μηνιαίο ποσό 185 888 LFR (36 %) του τελευταίου βασικού μισθού του αποβιώσαντος). Το Ελεγκτικό Συνέδριο αφαίρεσε από το ποσό αυτό τις εισφορές για το ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών και τους φόρους, οπότε καθορίστηκε τελικά σύνταξη χήρας ύψους 156 440 LFR.

5. Στα κατ' αυτόν τον τρόπο υπολογισθέντα ποσά συντάξεως εφάρμοσε στη συνέχεια το Ελεγκτικό Συνέδριο τη, βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 2, ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού. Εν προκειμένω, στηρίχθηκε στην άποψη ότι το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος που υπολογίστηκε για την Η. και τα τέκνα της δεν έπρεπε να υπερβεί το ποσό της συντάξεως που θα εδικαιούτο ο Η. κατά το χρονικό σημείο του θανάτου του. Το ανώτατο αυτό ποσό καθορίστηκε από το Ελεγκτικό Συνέδριο σε 90 799 LFR. Το Ελεγκτικό Συνέδριο συνήγαγε το ανώτατο αυτό ποσό, αφαιρώντας από την (υποθετική) σύνταξη του αποβιώσαντος ύψος 100 689 LFR εισφορές για το ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών και τους φόρους.

Δεδομένου ότι το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος για την Η. και τα τέκνα της ανήλθε σε 176 578 LFR (156 440 LFR + 10 069 LFR + 10 069 LFR) και, κατ' αυτόν τον τρόπο, υπερέβη το κατά τα ανωτέρω ανώτατο ποσό των 90 799 LFR, το Ελεγκτικό Συνέδριο προέβη σε αναλογική μείωση των παροχών επιζώντος.

Ο υπολογισμός αυτός είχε ως αποτέλεσμα ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο καθόρισε για την Η. σύνταξη χήρας ύψους 80 444 LFR, για τα δύο δε τέκνα σύνταξη ύψους αντιστοίχως 5 178 LFR.

6. Στο ήδη προαναφερθέν συνοδευτικό έγγραφο της ειδοποιήσεως αυτής, ο προϊστάμενος της διευθύνσεως προσωπικού και διοικήσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανέφερε ότι ο οικονομικός ελεγκτής του Ελεγκτικού Συνεδρίου αρνήθηκε για νομικούς λόγους να μη λάβει υπόψη κατά τον καθορισμό των παροχών επιζώντος την εφαρμογή του άρθρου 16, παράγραφος 2 [4], όπως είχαν πράξει δύο άλλα κοινοτικά όργανα σε δύο προηγούμενες περιπτώσεις. Η γνώμη αυτή του οικονομικού ελεγκτή γνωστοποιήθηκε στην αρμόδια υπηρεσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου «για τη λήψη αποφάσεως». Το έγγραφο αυτό τελειώνει με την υπόσχεση εκ μέρους του συντάκτη του ότι η Η. θα ενημερωνόταν για την απόφαση που θα ελαμβάνετο.

7. Με έγγραφο της 12ης Οκτωβρίου 1992, ο προϊστάμενος της διευθύνσεως προσωπικού και διοικήσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου γνωστοποίησε στην Η. ότι το Ελεγκτικό

4 — Στο έγγραφο αναγράφεται εκ πλάνης «άρθρο 16, παράγραφος 1».

Συνέδριο αποφάσισε να μην τροποποιήσει την ειδοποίηση περί καθορισμού των παροχών επιζώντων, που είχε αποσταλεί στην Η. μαζί με το έγγραφο της 22ας Ιουλίου 1992, και να εμμείνει στην αυστηρή εφαρμογή του άρθρου 16, παράγραφος 2, του κανονισμού 2290/77.

8. Κατόπιν αυτού, η Η. άσκησε προσφυγή με δικόγραφο που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 14 Δεκεμβρίου 1992, ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως της αρμόδιας αρχής του Ελεγκτικού Συνεδρίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί του καθορισμού των παροχών επιζώντος ως προς αυτήν και τα τέκνα της. Με την προσφυγή της ισχυρίζεται κατ' ουσίαν ότι η κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, του κανονισμού 2290/77 ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού δεν εφαρμόζεται, όταν οι παροχές επιζώντος υπολογίζονται βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο. Επιπλέον προβάλλει ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν είχε δικαίωμα να αφαιρέσει κατά τον καθορισμό των παροχών επιζώντος τις εισφορές για το ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών και τους φόρους.

9. Στις 11 Ιανουαρίου 1993, η Η. υπέβαλε ένσταση βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 2, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των Υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά της αποφάσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 12ης Οκτωβρίου 1992. Το Ελεγκτικό Συνέδριο απέρριψε την ένσταση αυτή με έγγραφο του Προέδρου του, της 12ης Φεβρουαρίου 1993. Κατόπιν αυτού, η Η. άσκησε ιδίω ονόματι και για λογαριασμό των τέκνων της προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου (υπόθεση Τ-33/93). Στη διαδικασία αυτή δεν έχει ακόμη εκδοθεί απόφαση.

Β — Η γνώμη μου επί της υποθέσεως

Προκαταρκτική παρατήρηση

10. Από διαδικαστικής απόψεως, στην παρούσα υπόθεση ανακύπτει προπάντων το ζήτημα αν τα μέλη της οικογενείας μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου μπορούν να προσβάλουν βάσει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ [5] μια βλαπτική γι' αυτά απόφαση του οργάνου αυτού ή αν μπορούν να ζητήσουν έννομη προστασία μόνο βάσει του άρθρου 179 — επομένως υπό τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τους υπαλλήλους της Κοινότητας. Κατά τη γνώμη μου, η κρίση επί του ζητήματος αυτού έχει μεγάλη σημασία από διπλή άποψη. Αφενός, φαίνεται δικαιολογημένο να εφαρμόζονται οι διαδικαστικές διατάξεις που ισχύουν για προσφυγές των *μελών* της οικογενείας μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε παρόμοιες προσφυγές του ίδιου του μέλους. Αφετέρου, πρέπει να τονιστεί ότι η απόφαση επί της υποθέσεως αυτής που αφορά το Ελεγκτικό Συνέδριο θα χρησιμεύσει ως υπόδειγμα και για αντίστοιχες προσφυγές που ασκούνται κατ' άλλων οργάνων της Κοινότητας.

5 — Η προσφυγή ασκήθηκε εν προκειμένω πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη του Μάαστριχτ με την οποία η ονομασία της Συνθήκης ΕΟΚ τροποποιήθηκε σε «Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας» (Συνθήκη ΕΚ). Χάριν απλότητας θα αναφέρομαι στο πλαίσιο των προτάσεών μου κάθε φορά στις διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ, όπως ήδη ισχύουν, επισημαίνοντας ενδεχόμενες μεταβολές σε σχέση με τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ.

11. Ως προς την ουσία της υποθέσεως, το Δικαστήριο θα πρέπει να διευκρινίσει ποιο είναι το νόημα της διατάξεως του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2290/77 περί του υπολογισμού των παροχών επιζώντος και της ρυθμίσεως περί ανωτάτου ποσού που περιέχεται στο άρθρο 16, παράγραφος 2, του κανονισμού. Δεδομένου ότι το άρθρο 16, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 2290/77 έχει το ίδιο περιεχόμενο με το άρθρο 15, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 422/67/ΕΟΚ, 5/67/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1967, περί καθορισμού του καθεστώτος χρηματικών απολαβών του προέδρου και των μελών της Επιτροπής, του προέδρου, των δικαστών και των γενικών εισαγγελέων και του γραμματέα του Δικαστηρίου, καθώς και του προέδρου, των δικαστών και του γραμματέα του Πρωτοδικείου [6], το ζήτημα επίσης αυτό έχει γενικότερη σημασία.

Περί του χρονικού σημείου της εκδόσεως της προσβαλλομένης πράξεως

Αντικείμενο της προσφυγής

12. Αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως κατά το άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΟΚ μπορούν να αποτελούν μόνο πράξεις που αποσκοπούν στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων [7]. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η πράξη περί καθορισμού των παροχών επιζώντος για την Η. και για τα δύο τέκνα της από το Ελεγκτικό Συνέδριο συνιστά απόφαση που παράγει έννομα αποτελέσματα. Εντούτοις, δεν είναι απολύτως σαφές *πότε* εκδόθηκε η απόφαση αυτή. Από την ειδοποίηση της 22ας Ιουλίου 1992 και τα δύο έγγραφα του προϊσταμένου της διευθύνσεως προσωπικού και διοικήσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 22ας Ιουλίου 1992, αφενός, και της 12ης Οκτωβρίου 1992, αφετέρου, μπορεί να συναχθεί ότι ο καθορισμός των παροχών επιζώντος πραγματοποιήθηκε στις 22 Ιουλίου 1992, με την αναβλητική πάντως αίρεση της εγκρίσεως από την «αρμόδια υπηρεσία» του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επομένως, ο καθορισμός των παροχών επιζώντος κατέστη νομικώς δεσμευτικός μόλις από της παροχής της εγκρίσεως αυτής. Ο προϊστάμενος της διευθύνσεως προσωπικού και διοικήσεως του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανακοίνωσε στην προσφεύγουσα με το έγγραφό του της 12ης Οκτωβρίου 1992 ότι η έγκριση αυτή χορηγήθηκε, χωρίς πάντως να διευκρινίσει το *χρονικό σημείο* κατά το οποίο δόθηκε η εν λόγω έγκριση.

13. Το ζήτημα του χρονικού σημείου κατά το οποίο εκδόθηκε η απόφαση μπορεί πάντως να μην εξεταστεί περαιτέρω. Καταρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο ουδέποτε αντέκρουσε τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι ο καθορισμός αυτός πραγματοποιήθηκε στις 12 Οκτωβρίου 1992. Κυρίως, όμως, πρέπει να τονιστεί ότι το ζήτημα αυτό έχει οπωσδήποτε σημασία μόνο ως προς την τήρηση της οριζόμενης στο άρθρο 173, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής. Δεδομένου όμως ότι η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής των δύο μηνών άρχισε μόλις με την ανακοίνωση που περιέχεται στο έγγραφο της 12ης Οκτω-

6 — ΑΒl. L 187 της 8. 8. 1967, σ. 1. Ο κανονισμός τροποποιήθηκε έκτοτε πλειστάκις, τελευταία δε με τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 3762/92 του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1992 (ΕΕ L 383, σ. 4).

7 — Απόφαση της 31ης Μαρτίου 1971 στην υπόθεση 22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου (Slg. 1971, σ. 263, σκέψη 42).

βρίου 1992, δεν μπορεί να υφίσταται αμφιβολία ότι η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής τηρήθηκε στην παρούσα υπόθεση [8].

Πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου που υπόκεινται σε προσφυγή ακυρώσεως

14. Κατά το γράμμα του άρθρου 173, όπως αρχικώς ίσχυε, μπορούσε να ασκηθεί προσφυγή ακυρώσεως κατά ορισμένων πράξεων του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Η τροποποίηση της διατάξεως αυτής με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ είχε ως συνέπεια ότι ήδη αναφέρονται στο άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΟΚ και ορισμένες πράξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (και της μελλοντικής Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας) που μπορούν ενδεχομένως να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως. Εντούτοις, ούτε στην παλαιά ούτε στη νέα διατύπωση της διατάξεως αυτής αναφέρεται το Ελεγκτικό Συνέδριο, οπότε θα μπορούσε να είναι αμφίβολο αν πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου μπορούν να προσβληθούν με προσφυγή ακυρώσεως κατά το άρθρο 173 [9].

15. Εντούτοις, νομίζω ότι μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Maurissen [10] ελάχιστη αμφιβολία μπορεί να υπάρχει ως προς τη γενική δυνατότητα προσβολής πράξεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, που παράγουν έννομα αποτελέσματα, μέσω ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως κατά το άρθρο 173. Στη διαδικασία εκείνη, το Δικαστήριο έπρεπε, μεταξύ άλλων, να αποφανθεί επί της προσφυγής μιας συνδικαλιστικής οργανώσεως την οποία αυτή είχε ασκήσει κατά δύο αποφάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου (σχετικά με την άσκηση συνδικαλιστικών δραστηριοτήτων εντός του Ελεγκτικού Συνεδρίου).

16. Ο γενικός εισαγγελέας Darmon κατέληξε με τις προτάσεις του επί της υποθέσεως αυτής στο συμπέρασμα ότι η προσφυγή αυτή μπορούσε να στηριχθεί στο άρθρο 173. Στις προτάσεις του αυτές ορθώς εξέθεσε, αναφερόμενος στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Les Verts [11], ότι το γράμμα του άρθρου 173 δεν αντιτίθεται στην ερμηνεία αυτή. Στην απόφαση αυτή, το Δικαστήριο κήρυξε παραδεκτή προσφυγή που είχε ασκήσει ένα κόμμα βάσει του άρθρου 173 κατά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, παρόλο που στη διάταξη αυτή (όπως τότε ίσχυε) δεν αναφερόταν το Κοινοβούλιο. Το Δικαστήριο επικαλέστηκε στην απόφασή του το γεγονός ότι η Κοινότητα συνιστά «κοινότητα δικαίου» στην οποία ούτε τα κράτη μέλη ούτε τα κοινοτικά όργανα μπορούν να διαφεύγουν του ελέγχου της συμφωνίας των πράξεών τους προς τη Συνθήκη [12]. Από τη διαπίστωση αυτή συνήγαγε ότι:

«ενδεχόμενη ερμηνεία του άρθρου 173 κατά τρόπο που να εξαιρούνται οι πράξεις του

8 — Κατά το άρθρο 81, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, οι προθεσμίες ασκήσεως προσφυγής κατά πράξεως οργάνου αρχίζουν να τρέχουν την επομένη της ημέρας της κοινοποιήσεως της πράξεως στον ενδιαφερόμενο. Κατά το άρθρο 81, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας και το άρθρο 1 του παραρτήματος ΙΙ του εν λόγω κανονισμού παρεκτείνεται η προθεσμία αυτή για προσφεύγοντες από το Βέλγιο κατά δύο ημέρες.

9 — Η Συνθήκη δεν περιέχει ως προς το Ελεγκτικό Συνέδριο καμία αντίστοιχη διάταξη προς το άρθρο 180 (με το οποίο παρέχεται στο Δικαστήριο αρμοδιότητα να αποφαίνεται επί προσφυγών που ασκούνται σύμφωνα με το άρθρο 173 κατά ορισμένων πράξεων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων).

10 — Απόφαση της 11ης Μαΐου 1989 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 193/87 και 194/87, Maurissen κ. λπ. κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (Συλλογή 1989, σ. 1045).

11 — Απόφαση της 23ης Απριλίου 1986,294/83, Les Verts κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Συλλογή 1986, σ. 1339).

12 — Όπ. π. (υποσημείωση 11), σκέψη 23.

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από εκείνες κατά των οποίων μπορεί να ασκηθεί προσφυγή θα κατέληγε σε αποτέλεσμα αντίθετο τόσο προς το πνεύμα της Συνθήκης, όπως εκφράζεται με το άρθρο 164, όσο και προς το σύστημά της» [13].

17. Η κρίση αυτή του Δικαστηρίου μπορεί — όπως ορθώς διαπίστωσε ο γενικός εισαγγελέας Darmon στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Maurissen — να ισχύει απεριόριστα και ως προς τις πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου [14]. Ο λόγος για τον οποίο δεν αναφέρεται το Ελεγκτικό Συνέδριο στο άρθρο 173 πρέπει να συνίσταται στο ότι το έργο του συνίσταται κατά κανόνα σε πράξεις — την κατάρτιση ετησίων εκθέσεων, παρατηρήσεων και γνωμοδοτήσεων — που δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα και, επομένως, ασφαλώς δεν μπορούν να προσβληθούν [15]. Επομένως, συμφωνώ με τον γενικό εισαγγελέα Darmon ότι εν προκειμένω δεν έχει σημασία αν το Ελεγκτικό Συνέδριο πρέπει να θεωρηθεί ή μη ως θεσμικό όργανο της Κοινότητας [16].

18. Δεδομένου ότι στην αλληλουχία αυτή πρόκειται για τη *γενική* δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως, κατά το άρθρο 173, πράξεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεν έχει εν προκειμένω σημασία ότι η προσφεύγουσα στην παρούσα υπόθεση θα μπορούσε ενδεχομένως να τύχει έννομης προστασίας, κάνοντας χρήση μιας άλλης δυνατότητας που προβλέπεται από τη Συνθήκη, δηλαδή της ασκήσεως προσφυγής κατά το άρθρο 179 [17].

19. Το Δικαστήριο εξέτασε στην απόφαση που εξέδωσε επί της υποθέσεως Maurissen το παραδεκτό της κατά το άρθρο 173 προσφυγής της συνδικαλιστικής ενώσεως και αποφάνθηκε καταφατικώς ως προς μία από τις δύο προσβληθείσες αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου, χωρίς να εξετάσει εν προκειμένω το ζήτημα αν μπορούσαν καν να προσβληθούν πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά τη διαδικασία του άρθρου 173 [18]. Δεδομένου πάντως ότι το Δικαστήριο γνώριζε το πρόβλημα αυτό κατόπιν των όσων εξέθεσε σχετικώς με τις προτάσεις του ο γενικός εισαγγελέας, δεν μπορεί παρά να συναχθεί από την απόφαση αυτή ότι το Δικαστήριο αναγνωρίζει την καταρχήν δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως πράξεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το άρθρο 173 της Συνθήκης ΕΚ.

Παραδεκτό της ασκήσεως του κατά το άρθρο 173 ενδίκου μέσου

20. Το Ελεγκτικό Συνέδριο (από λόγους τόσο ευνόητους όσο και αξιέπαινους) ενσυνείδητα παραιτήθηκε από τη διατύπωση

13 — Όπ. π. (υποσημείωση 11), σκέψη 25.

14 — Συλλογή 1989, σ. 1055, ιδίως σ. 1064 (αριθμός 53).

15 — Πρβλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon, όπ. π. (υποσημείωση 14), σ. 1065 (αριθμός 57).

16 — Πρβλ. τις προτάσεις στην υπόθεση Maurissen, όπ. π. (υποσημείωση 14), σ. 1964, αριθμός 54. Επομένως, δεν έχει επίσης σημασία το ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο αναγνωρίζεται ήδη ρητώς, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (όπως ισχύει κατά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ) ως θεσμικό όργανο της Κοινότητας.

17 — Το ζήτημα αυτό εξετάζεται στο επόμενο τμήμα (αριθμός 20 επ.).

18 — Όπ. π. (υποσημείωση 10), σκέψη 29 επ. (βλ. ιδίως τη σκέψη 49). Ως προς τις άλλες αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου που είχε προσβάλει η συνδικαλιστική ένωση, η προσφυγή απορρίφθηκε λόγω μη τηρήσεως της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής.

παρατηρήσεων ως προς το παραδεκτό της προσφυγής. Για τον λόγο αυτό, το κύριο διαδικαστικό πρόβλημα που ανακύπτει στην παρούσα διαφορά αναφέρθηκε μόλις κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Πράγματι, πρόκειται για το ζήτημα αν η παρούσα προσφυγή μπορούσε να στηριχθεί στο άρθρο 173 ή αν η προσφεύγουσα δεν θα έπρεπε, αντιθέτως, να είχε ενεργήσει βάσει του άρθρου 179.

21. Κατά το άρθρο 179 της Συνθήκης ΕΚ, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο επί οποιασδήποτε διαφοράς μεταξύ της Κοινότητας και των υπαλλήλων της, εντός των ορίων και σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζει ο κανονισμός περί της υπηρεσιακής τους καταστάσεως ή οι οποίες προκύπτουν από το καθεστώς που τους διέπει. Η αρμοδιότητα αυτή ανατέθηκε με τη στηριχθείσα στο άρθρο 168 Α της Συνθήκης ΕΚ απόφαση του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1988 [19], στο Πρωτοδικείο (βλ. άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της αποφάσεως).

22. Η Συνθήκη δεν περιέχει καμία διάταξη από την οποία θα μπορούσε να συναχθεί ποια σχέση υφίσταται μεταξύ του άρθρου 173 και 179. Από την οικονομία και το πνεύμα της νομοθετικής ρυθμίσεως προκύπτει πάντως ότι μία διαδικασία, η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 179, δεν μπορεί *καταρχήν* να στηριχθεί σε άλλες διατάξεις περί αρμοδιότητας. Το άρθρο 179 μπορεί εν προκειμένω να θεωρηθεί ως lex specialis, όσον αφορά τον τομέα των υπαλληλικών διαφορών.

Από τη νομολογία του Δικαστηρίου μπορεί να συναχθεί ότι η γενική αρμοδιότητα που παρέχει το άρθρο 179 επιτρέπει στο Δικαστήριο να αποφαίνεται επίσης επί της αποκαταστάσεως της ζημίας που ενδεχομένως έχει υποστεί ένας μόνιμος υπάλληλος ή οποιοσδήποτε άλλος υπάλληλος του προσωπικού της Κοινότητας συνεπεία του προσβαλλομένου μέτρου. Αγωγή αποζημιώσεως που ασκείται βάσει των άρθρων 178 και 215, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ είναι επομένως απαράδεκτη στον τομέα αυτόν [20]. Η νομολογία αυτή μπορεί να θεωρηθεί άνευ ετέρου ότι ισχύει και για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ασκείται βάσει του άρθρου 173 προσφυγή ακυρώσεως *ατομικών πράξεων* κοινοτικών αρχών που στηρίζονται στην υπηρεσιακή σχέση [21]. Επομένως, και στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να θεωρηθεί ότι κατά προτεραιότητα εφαρμόζεται η διαδικασία του άρθρου 179 [22].

Η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται στον σκοπό της διαδικασίας που πρέπει να τηρείται πριν από την άσκηση προσφυγής βάσει του άρθρου 179. Κατά το άρθρο 90, παράγραφος 2, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των Υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΥΚ),

19 — ΕΕ L 319, σ. 1.

20 — Απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1975,1/75, Meyer-Burckhardt κατά Επιτροπής (Sig. 1975, σ. 1171, σκέψη 7). απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1977, 48/76, Reinarz κατά Επιτροπής και Συμβουλίου (Sig. 1977, σ. 291, σκέψεις 9 έως 12).

21 — Δεν χρειάζεται εδώ να εξεταστεί το ζήτημα αν αυτό ισχύει και ως προς την έννομη προστασία έναντι *κανονισμών* (πρβλ. ως προς το ζήτημα αυτό, π. χ., S. Van Raepenbusch, Le contentieux de la fonction publique européenne, *CDE*, 1992, σ. 564, 572 επ.). Η νομολογία φαίνεται να μην είναι τελείως ενιαία ως προς το θέμα αυτό. Στην απόφασή του της 11ης Ιουλίου 1985, 87/77, 130/77, 22/83, 9/84 και 10/84, Salerno κατά Επιτροπής και Συμβουλίου (Συλλογή 1985, σ. 2523), π. χ., το Δικαστήριο έκρινε παραδεκτή την προσφυγή ορισμένων υπαλλήλων του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου Συνεργασίας (ενός οργανισμού στον οποίο η Επιτροπή είχε αναθέσει ορισμένα καθήκοντα) που είχε ασκηθεί, βάσει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, κατά ενός κανονισμού περί θεσπίσεως μέτρων σχετικά με την πρόσληψή τους ως μονίμων υπαλλήλων της Κοινότητας, την απέρριψε όμως ως αβάσιμη. Την επιδίκαση των δικαστικών εξόδων στήριξε, εντούτοις, το Δικαστήριο στο άρθρο 70 του Κανονισμού Διαδικασίας (κατά το οποίο τα όργανα φέρουν τα έξοδά τους στις διαφορές με υπαλλήλους των Κοινοτήτων), καίτοι η διάταξη αυτή ισχύει μόνο στην περίπτωση προσφυγής που ασκείται βάσει του άρθρου 179 [βλ. την απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1981,64/80, Giuffrida και Campogrande κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1981, σ. 693, σκέψη 9)].

22 — Έτσι και ο E. Grabitz στο Grabitz (εκδότης), *Kommentar zum EWG-Vertrag*, Σεπτέμβριος 1992, άρθρο 179, αριθμός περιθωρίου 3.

κάθε πρόσωπο «που υπόκειται στον παρόντα κανονισμό» μπορεί να υποβάλει στην αρμόδια για τους διορισμούς αρχή αίτημα κατά οιασδήποτε βλαπτικής γι' αυτό πράξεως. Κατά το άρθρο 91, παράγραφος 2, του ΚΥΚ, προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων είναι παραδεκτή μόνο αν προηγουμένως έχει υποβληθεί ένσταση κατά το άρθρο 90, παράγραφος 2, η οποία και απορρίφθηκε. Η εν λόγω πριν από την άσκηση της προσφυγής διαδικασία «αποσκοπεί στη διευκόλυνση και ενθάρρυνση της από κοινού διευθετήσεως της διαφοράς που ανέκυψε μεταξύ του μόνιμου υπαλλήλου ή των άλλων υπαλλήλων του λοιπού προσωπικού και της διοικήσεως» [23]. Είναι προφανές ότι ο σκοπός της ρυθμίσεως αυτής δεν θα επιτυγχανόταν, αν παρείχετο στους ενδιαφερομένους το δικαίωμα να ασκούν άμεσα, στις περιπτώσεις αυτές, προσφυγή ακυρώσεως βάσει του άρθρου 173, χωρίς να έχει προηγουμένως τηρηθεί η πριν από την άσκηση της προσφυγής διαδικασία των άρθρων 90 και 91 του ΚΥΚ.

23. Επομένως, τίθεται το ερώτημα αν στην παρούσα υπόθεση μπορούσε η προσφυγή να στηριχθεί στο άρθρο 179. Αυτό θα προϋπέθετε ότι ο ΚΥΚ εφαρμόζεται ως προς την Η. (και ενδεχομένως ως προς τα δύο της τέκνα). Το Δικαστήριο έχει εν πάση περιπτώσει δεχθεί ότι και μέλη της οικογένειας του αποβιώσαντος μόνιμου υπαλλήλου ή υπαλλήλου του λοιπού προσωπικού μπορούν να ασκήσουν προσφυγή βάσει του άρθρου 179, εφόσον αντλούν δικαιώματα [24] από τον ΚΥΚ ή το καθεστώς που διέπει το λοιπό προσωπικό [25].

23 — Απόφαση της 1ης Ιουλίου 1976, 58/75, Sergy κατά Επιτροπής (Slg. 1976, σ. 1139, σκέψη 32).

24 — Κατά το άρθρο 73 του καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι διατάξεις του τίτλου VII του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως, περί προσφυγών και εννόμου προστασίας (άρθρα 90-91), εφαρμόζονται κατ' αναλογία.

25 — Βλ. την απόφαση της 16ης Ιουνίου 1971, 18/70, Duraffour κατά Συμβουλίου (Slg. 1971, σ. 515), και την απόφαση της 17ης Μαΐου 1972, 24/71, Meinhardt κατά Επιτροπής (Slg. 1972, σ. 269).

24. Εντούτοις, η προσφεύγουσα δεν επικαλείται εν προκειμένω τον ΚΥΚ (ή το καθεστώς που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού), αλλά προβάλλει το δικαίωμα για παροχές επιζώντος που παρέχεται σ' αυτήν και τα τέκνα της με τον κανονισμό 2290/77. Το δικαίωμα αυτό προκύπτει από το ότι η προσφεύγουσα και τα τέκνα της είναι οι επιζώντες του Η.

Είναι όμως πρόδηλο ότι ο Η., υπό την ιδιότητά του ως μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεν ήταν μόνιμος υπάλληλος ή υπάλληλος του λοιπού προσωπικού κατά την έννοια των προαναφερθεισών διατάξεων. Αυτό προκύπτει ήδη, κατά τη γνώμη μου, από το Πρωτόκολλο περί των Προνομίων και Ασυλιών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, της 8ης Απριλίου 1965. Το κεφάλαιο V του Πρωτοκόλλου αυτού (άρθρα 12 έως 16) φέρει τον τίτλο «Υπάλληλοι και λοιπό προσωπικό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων». Κατά το άρθρο 16 του Πρωτοκόλλου, το Συμβούλιο προσδιορίζει τις κατηγορίες υπαλλήλων και λοιπού προσωπικού για τους οποίους εφαρμόζονται οι διατάξεις του κεφαλαίου αυτού. Κατά το άρθρο 21, το οποίο περιέχεται στο κεφάλαιο VII («Γενικές διατάξεις»), τα άρθρα 12 έως 15 εφαρμόζονται επί των δικαστών, των γενικών εισαγγελέων, και του γραμματέα του Δικαστηρίου. Η διάταξη αυτή θα ήταν περιττή, αν τα πρόσωπα αυτά θα έπρεπε οπωσδήποτε να θεωρηθούν ως μόνιμοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι του λοιπού προσωπικού των Κοινοτήτων. Δεδομένου ότι κατά το άρθρο 188 Β, παράγραφος 9, της Συνθήκης ΕΚ (προηγουμένως άρθρο 206, παράγραφος 10, της Συνθήκης ΕΟΚ) οι επί των δικαστών του Δικαστηρίου εφαρμοζόμενες διατάξεις του Πρωτοκόλλου αυτού ισχύουν και για τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεν μπορούν ούτε αυτά να θεωρηθούν ως μόνιμοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι του λοιπού προσωπικού κατά την έννοια του ΚΥΚ ή του καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού.

25. Η εφαρμογή των διατάξεων του ΚΥΚ ως προς τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου θα συνεπήγετο εν μέρει αποτελέσματα που θα ήταν ασυμβίβαστα με τις διατάξεις που ισχύουν σχετικά με τα καθήκοντά τους. Οι περιεχόμενες, π. χ., στον τίτλο ΙΙΙ («Σταδιοδρομία του υπαλλήλου») διατάξεις περί προσλήψεως (άρθρο 27 επ.) δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επειδή ορίζονται και διορίζονται βάσει ρυθμίσεως που περιέχεται στην ίδια τη Συνθήκη (άρθρο 188 Β της Συνθήκης ΕΚ — προηγουμένως άρθρο 206 της Συνθήκης ΕΟΚ). Επίσης, είναι προφανές ότι ούτε οι διατάξεις του τίτλου V (άρθρα 62 επ.) περί των χρηματικών απολαβών μπορούν να εφαρμοστούν ως προς τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επειδή οι απολαβές τους ρυθμίζονται από τις διατάξεις του κανονισμού 2290/77.

26. Το γεγονός ότι ο κανονισμός 2290/77 προβλέπει την εφαρμογή των διατάξεων του ΚΥΚ σε ορισμένα θέματα δεν μεταβάλλει την κατάσταση αυτή. Κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 2290/77, για τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου ισχύει η προβλεπόμενη στον ΚΥΚ ρύθμιση περί κοινωνικής ασφαλίσεως, όσον αφορά την κάλυψη από τους κινδύνους ασθενείας, επαγγελματικής ασθενείας και ατυχήματος, καθώς και τις παροχές σε περίπτωση γεννήσεως και θανάτου. Κατά το άρθρο 12, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, η ρύθμιση αυτή ισχύει υπό ορισμένες προϋποθέσεις και για τα πρώην μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Κατά το άρθρο 19α του κανονισμού, το άρθρο 66α του ΚΥΚ (που ρυθμίζει μία ειδική εισφορά) ισχύει «αντιστοίχως» για τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επομένως, τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου εξομοιώνονται εν προκειμένω προς τους υπαλλήλους των Κοινοτήτων. Αυτό όμως ουδόλως σημαίνει ότι πρέπει ήδη για τον λόγο αυτό να θεωρούνται ως υπάλληλοι των Κοινοτήτων.

27. Μπορεί πάντως κάλλιστα να υποστηριχθεί η άποψη ότι τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου θα πρέπει να αντιμετωπίζονται, σε σχέση με τα θέματα ως προς τα οποία ο κανονισμός 2290/77 παραπέμπει στον ΚΥΚ, *ως* υπάλληλοι. Αυτό θα σήμαινε ότι και αυτοί οφείλουν εν προκειμένω να συμμορφώνονται προς τα άρθρα 90 και 91 του ΚΥΚ και να υποβάλλουν πρώτα ένσταση πριν από την άσκηση προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου.

Το ότι ένα μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου *μπορεί* σε μία τέτοια περίπτωση να υποβάλει πρώτα ένσταση κατά το άρθρο 90 του ΚΥΚ και κατόπιν να προχωρήσει βάσει του άρθρου 179 προκύπτει από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Κοντογεώργης [26]. Στην υπόθεση αυτή, ο προσφεύγων — πρώην μέλος της Επιτροπής — είχε ζητήσει βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 422/67 [27] την υπαγωγή του στο σύστημα υγειονομικής ασφαλίσεως των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Κατά της αρνητικής αποφάσεως της Επιτροπής υπέβαλε ένσταση. Κατόπιν της απορρίψεως της ενστάσεως αυτής, άσκησε προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου. Όπως διαπίστωσε ο γενικός εισαγγελέας Jacobs στις προτάσεις του, επρόκειτο για προσφυγή

26 — Απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 1989, C-163/88, Κοντογεώργης κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 4189).

27 — Όπ. π. (υποσημείωση 6). Το άρθρο 11 του κανονισμού αυτού συμπίπτει από απόψεως περιεχομένου προς το άρθρο 12 του κανονισμού 2290/77.

κατά το άρθρο 179 [28]. Ο γενικός εισαγγελέας υποστήριξε την άποψη ότι, ενόψει του γεγονότος ότι στην υπόθεση αυτή επρόκειτο τουλάχιστον έμμεσα για την ερμηνεία της προβλεπόμενης στον ΚΥΚ ρυθμίσεως περί κοινωνικής ασφαλίσεως, «είναι σαφές ότι ενδείκνυται η χρήση» της προ της ασκήσεως της προσφυγής ειδικής διαδικασίας [29]. Επομένως, ο γενικός εισαγγελέας θεώρησε ότι η προσφυγή παραδεκτώς ασκήθηκε κατά το άρθρο 179.

Το Δικαστήριο, στην απόφασή του, δεν εξέτασε ρητώς το ζήτημα αυτό. Εντούτοις, απορρίπτοντας την προσφυγή ως *αβάσιμη* και αποφαινόμενο επί των δικαστικών εξόδων βάσει του άρθρου 70 του Κανονισμού Διαδικασίας (που αφορά τις διαφορές μεταξύ των οργάνων και των υπαλλήλων των Κοινοτήτων), άφησε να διαφανεί ότι συμμεριζόταν την άποψη του γενικού εισαγγελέα. Επομένως, από την απόφαση αυτή μπορεί να συναχθεί ότι ένα μέλος της Επιτροπής *μπορεί* να στηριχθεί, ως προς τον οικείο τομέα, στο άρθρο 179. Πάντως, κατά τη γνώμη μου, δεν μπορεί από την απόφαση αυτή να συναχθεί ότι *θα όφειλε* να κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής και, επομένως, δεν θα του επιτρεπόταν να ασκήσει προσφυγή κατά το άρθρο 173.

Δεδομένου ότι οι διατάξεις που έπρεπε να εξεταστούν στο πλαίσιο της ανωτέρω υποθέσεως αντιστοιχούν προς τις διατάξεις που ισχύουν ως προς τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η απόφαση στην υπόθεση Κοντογεώργης ισχύει άνευ ετέρου και ως προς την κατάσταση των προσώπων αυτών.

28. Με βάση τη γνώμη που διατύπωσε ο γενικός εισαγγελέας Jacobs στην υπόθεση Κοντογεώργης, μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι η εφαρμογή της πριν από την άσκηση της προσφυγής διαδικασίας κατά το άρθρο 90 του ΚΥΚ είναι χρήσιμη σε *όλες* τις περιπτώσεις στις οποίες, σύμφωνα με το αντικείμενό τους, πρόκειται για τυπική υπαλληλική διαφορά. Το ότι στην παρούσα υπόθεση πρόκειται για μία τέτοια διαφορά είναι προφανές. Ο καθορισμός των συντάξεων ενός μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου ή των επιζώντων του ουσιαστικώς ουδόλως διαφέρει, κατά τη γνώμη μου, από τον καθορισμό των συντάξεων ενός υπαλλήλου των Κοινοτήτων ή των επιζώντων του. Τα προνόμια και οι ιδιαίτερες εξουσίες των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου ουδόλως θίγονται από τον υπολογισμό και τον καθορισμό των παροχών επιζώντων. Επομένως, και στις δύο περιπτώσεις, είναι εξίσου λογικό διαφωνίες σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού να συζητούνται και κατά το δυνατό να εξαλείφονται καταρχάς στο πλαίσιο της διαδικασίας επί της ενστάσεως, πριν υποβληθούν στον έλεγχο των δικαστηρίων της Κοινότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο λαμβάνεται επίσης υπόψη η ανάγκη αποσυμφορήσεως της κοινοτικής δικαιοσύνης από διαφορές που θα μπορούσαν να αποφευχθούν και της αφιερώσεως των δυνάμεών της στην εκπλήρωση του πρωταρχικού της καθήκοντος — που συνίσταται στην τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών.

29. Στην άποψη αυτή θα μπορούσε να αντιταχθεί ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 90 έν-

28 — Συλλογή 1989, σ. 4194, ιδίως σ. 4196 (σημεία 7 επ.). Ο προσφεύγων είχε επικαλεστεί εκ πλάνης το άρθρο 172 της Συνθήκης ΕΟΚ και το άρθρο 22, παράγραφος 3, του ΚΥΚ.

29 — Όπ. π. (υποσημείωση 28), σ. 4197 (σημείο 9).

σταση πρέπει να απευθύνεται, σύμφωνα με το γράμμα της διατάξεως αυτής, στην «αρμόδια για τους διορισμούς αρχή». Τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου ορίζονται εντούτοις από το Συμβούλιο και θα ήταν ασφαλώς παράδοξο να αποφαίνεται το θεσμικό αυτό όργανο επί ενστάσεως ενός μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Σοβαρότερο θα ήταν το πρόβλημα αυτό, π. χ., στην περίπτωση των δικαστών του Δικαστηρίου οι οποίοι, κατά το άρθρο 167 της Συνθήκης ΕΟΚ, διορίζονται διά κοινής συμφωνίας από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών.

Εντούτοις, οι ενδοιασμοί αυτοί δεν μου φαίνονται πειστικοί. Σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση θα πρέπει η αναφορά στην «αρμόδια για τους διορισμούς αρχή» να θεωρηθεί λογικά ως αναφορά στο όργανο για το οποίο εργάζεται ή εργαζόταν ο ενδιαφερόμενος. Το γεγονός ότι η απόφαση επί της ενστάσεως μέλους ενός οργάνου κατά του οργάνου αυτού εκδίδεται ενδεχομένως από μία υπηρεσία (π. χ. της διοικήσεως προσωπικού), η οποία βρίσκεται σε ιεραρχικώς κατώτερη θέση από τον υποβαλόντα την ένσταση, φαίνεται εκ πρώτης όψεως να ξενίζει. Κατόπιν προσεκτικότερης εξετάσεως προκύπτει ότι το συμπέρασμα αυτό θα αποτελούσε απλώς τη συνέπεια μιας έλλογης κατανομής αρμοδιοτήτων. Αυτό αποδεικνύεται προφανώς από την υπόθεση Κοντογεώργης — στην οποία η ένσταση του προσφεύγοντος εξετάστηκε από την αρμόδια για το προσωπικό γενική διεύθυνση της Επιτροπής.

30. Σοβαρότερη είναι αντιθέτως η αντίρρηση ότι ως προς τον τομέα — τις παροχές επιζώντος — που αφορά η παρούσα υπόθεση, σε αντίθεση προς τον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, δεν υπάρχει ένα συνδετικό στοιχείο που θα μπορούσε να δικαιολογήσει την εφαρμογή των άρθρων 90 και 91 του ΚΥΚ. Επομένως, οι διατάξεις αυτές θα μπορούσαν εν πάση περιπτώσει να ληφθούν υπόψη *κατ' αναλογία*.

Βεβαίως, είναι ορθό το ότι ήδη για λόγους ασφαλείας δικαίου πρέπει να πρυτανεύει ιδιαίτερη προσοχή, στην περίπτωση κατά την οποία λαμβάνονται υπόψη διατάξεις κατ' αναλογία, όταν πρόκειται για το ζήτημα των προϋποθέσεων του παραδεκτού προσφυγής. Οι ενδοιασμοί αυτοί μπορούν εντούτοις — όπως θα καταδειχθεί αμέσως — να εξαλειφθούν με άλλο τρόπο. Ως προς το ζήτημα αν επιτρέπεται κατ' αναλογία εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να τονιστεί ότι η δυνατότητα ανάλογης εφαρμογής διατάξεων του ΚΥΚ ουδόλως είναι άσχετη προς τον υπό εξέταση κανονισμό 2290/77, όπως καταφαίνεται από το ήδη αναφερθέν άρθρο 19α του κανονισμού αυτού. Πρέπει επίσης να υπομνηστεί ότι το παραδεκτό προσφυγής κατά το άρθρο 173 δεν μπορεί εν προκειμένω — όπως ήδη είδαμε — να συναχθεί άμεσα από το γράμμα της διατάξεως αυτής.

31. Επομένως, έχω τη γνώμη ότι η προσφεύγουσα στην παρούσα υπόθεση *θα μπορούσε* να είχε υποβάλει ένσταση κατά του καθορισμού των παροχών επιζώντος από το Ελεγκτικό Συνέδριο και στην περίπτωση απορρίψεώς της να ασκήσει προσφυγή κατά το άρθρο 179. Η προσφεύγουσα εντούτοις, κατά τη γνώμη μου, *δεν ήταν υποχρεωμένη* να ακολουθήσει αυτή την οδό. Δεν υφίσταται σαφής νομοθετική ρύθμιση από την οποία να προκύπτει μια τέτοια υποχρέωση.

Από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Κοντογεώργης μπορεί εν πάση περιπτώσει να συναχθεί ότι σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να στηριχθεί προσφυγή στο άρθρο 179. Ενόψει της αβεβαιότητας αυτής θα ήταν, κατά τη γνώμη μου, εσφαλμένο να θεωρηθεί η παρούσα προσφυγή απαράδεκτη. Καθόσον το Δικαστήριο ή το Πρωτοδικείο [30] δεν έχουν ήδη λάβει ρητώς θέση επί του ζητήματος αν σε περιπτώσεις όπως η παρούσα μπορεί να ασκηθεί προσφυγή απευθείας βάσει του άρθρου 173 ή αν πρέπει να ακολουθηθεί η κατά το άρθρο 179 οδός, θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να μπορεί ο προσφεύγων να επιλέγει ελεύθερα ποιαν από τις δύο αυτές νομικές οδούς επιθυμεί να ακολουθήσει. Επομένως, η προσφυγή την οποία άσκησε η Η. βάσει του άρθρου 173 πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτή [31].

Ως προς την ενεργητική νομιμοποίηση της προσφεύγουσας και τον χαρακτηρισμό της προσφυγής

32. Η παρούσα προσφυγή ασκήθηκε από την Η. Με το δικόγραφο της προσφυγής η προσφεύγουσα δεν βάλλει εντούτοις μόνο κατά της αναλογιστικής μειώσεως της συντάξεως χήρας που καθορίστηκε γι' αυτήν, αλλά και κατά της μειώσεως των παροχών επιζώντος που καθορίστηκαν για τα τέκνα της. Εντούτοις, ο κανονισμός 2290/77 παρέχει στα τέκνα μέλους του Ελεγκτικού Συνεδρίου αυτοτελές, μη παρεπόμενο από το της μητέρας τους, δικαίωμα για παροχές επιζώντος. Ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος αυτού θα μπορούσε επομένως να προβληθεί μόνο από τα τέκνα. Εξάλλου, η προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου ασκήθηκε επίσης από την Η. ιδίω ονόματι και επ' ονόματι των τέκνων της (βλ. ανωτέρω, σημείο 9). Όπως φαίνεται, εκ πλάνης παραλείφθηκαν να αναφερθούν τα δύο τέκνα επίσης ως προσφεύγοντες (εκτός από την προσφεύγουσα) στην παρούσα διαδικασία, ενώ το προσκομισθέν από τον δικηγόρο της προσφεύγουσας έγγραφο πληρεξουσιότητας έχει δοθεί από την ίδια την Η. ιδίω ονόματι και, συγχρόνως, ως κατά νόμο κηδεμόνα των δύο της τέκνων.

33. Κατά τη γνώμη μου, δεν χρειάζεται εντούτοις να εξεταστεί λεπτομερέστερα το ζήτημα αν η προσφυγή πρέπει κατά διορθωτική ερμηνεία να θεωρηθεί ότι έχει την έννοια ότι έχει ασκηθεί τόσο από την Η. όσο και από τα δύο της τέκνα.

Σύμφωνα με τη λύση που προτείνω (και θα αναπτύξω στη συνέχεια), η απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου πρέπει οπωσδήποτε να ακυρωθεί, επειδή στηρίζεται στην εσφαλμένη ερμηνεία της ρυθμίσεως περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 16, παράγραφος 2, του κανονισμού 2290/77. Αυτό συνεπάγεται ότι στερείται αυτομάτως ερείσματος η μείωση των

30 — Από της θέσεως σε ισχύ της αποφάσεως 93/350/Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 1993, για την τροποποίηση της αποφάσεως 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ L 144, σ. 21) το Πρωτοδικείο είναι επίσης αρμόδιο να αποφαίνεται επί προσφυγών που ασκούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα δυνάμει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο (με εξαίρεση των προσφυγών κατά μέτρων που λαμβάνονται βάσει του άρθρου 113 της Συνθήκης ΕΟΚ). Η ρύθμιση αυτή δεν αφορά την υπό κρίση προσφυγή της Η., επειδή στην υπόθεση αυτή είχε ήδη κατά το χρονικό σημείο ενάρξεως ισχύος της εν λόγω αποφάσεως υποβληθεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 44, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας προκαταρκτική ένσταση (βλ. άρθρο 4 της αποφάσεως).

31 — Ας σημειωθεί απλώς εν παρόδω ότι το γεγονός ότι η προσφεύγουσα στην παρούσα υπόθεση, μετά την άσκηση της προσφυγής της ενώπιον του Δικαστηρίου κατά το άρθρο 90 του ΚΥΚ, υπέβαλε ένσταση στο Ελεγκτικό Συνέδριο, μετά δε την απόρριψη της ενστάσεως αυτής άσκησε προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου βάσει του άρθρου 179, δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη ως προς το ζήτημα του παραδεκτού της υπό κρίση προσφυγής. Η προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου ασκήθηκε — όπως εξέθεσε ο πληρεξούσιος της Η. κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου — απλώς και μόνο για παν ενδεχόμενο. Άρα, ο δικηγόρος της Η. επιδίωξε κατά υποδειγματικό τρόπο να ασφαλίσει την εντολέα του από κάθε πιθανό κίνδυνο. Αυτό δεν πρέπει πάντως να επηρεάσει την κρίση επί του παραδεκτού της εξεταζομένης *εδώ* προσφυγής.

παροχών επιζώντων για τα δύο τέκνα λόγω του ότι συνδέεται αναγκαίως και αρρήκτως με τη μείωση της συντάξεως χήρας της Η. [32].

Βάσιμο της προσφυγής

Δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 16, παράγραφος 2, του κανονισμού 2290/77

34. Από το *γράμμα* του άρθρου 16, παράγραφος 2, του κανονισμού 2290/77 δεν μπορεί να συναχθεί σαφής απάντηση επί του ζητήματος αν η διάταξη αυτή εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπως η παρούσα.

Η αναφορά στο κατά τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, «ύψος της συντάξεως (...) βάσει των οποίων καθορίζονται» φαίνεται μεν να συνηγορεί υπέρ του ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, δεν εφαρμόζεται, όταν η σύνταξη χήρας καθορίζεται, όπως εν προκειμένω, σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο. Στην περίπτωση αυτή, η σύνταξη χήρας — όπως ήδη αναφέρθηκε — υπολογίζεται βάσει του τελευταίου *βασικού μισθού* που δικαιούνταν ο αποβιώσας, και όχι βάσει της *συντάξεώς του*. Περαιτέρω, πρέπει να τονιστεί ότι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες εφαρμόζεται η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 16, παράγραφος 2, το ανώτατο ποσό κατανέμεται μεταξύ των ενδιαφερομένων, κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο «κατ' αναλογία των συντελεστών που προβλέπονται ανωτέρω». Μια τέτοια κατανομή φαίνεται εκ πρώτης όψεως να έχει νόημα μόνο όταν οι συντελεστές αυτοί αφορούν το ίδιο ποσό, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω (για τη χήρα προβλέπεται 36 % του *βασικού μισθού*, ενώ τα τέκνα λαμβάνουν 10 % της *συντάξεως*. Εξάλλου, όμως, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, παραπέμπει στο ποσό της συντάξεως «του μέλους ή του πρώην μέλους» που λαμβάνεται ως βάση για τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος. Επομένως, η διάταξη κάνει διάκριση μεταξύ των περιπτώσεων κατά τις οποίες το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του και των περιπτώσεων κατά τις οποίες το μέλος απεβίωσε μετά τη λήξη της θητείας του. Αν ήταν ορθή η άποψη της προσφεύγουσας ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, δεν εφαρμόζεται, όταν οι παροχές επιζώντος υπολογίζονται βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο (δηλαδή στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του) η κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, παραπομπή στη σύνταξη του *μέλους* δεν θα είχε νόημα.

35. Η *θέση* της ρυθμίσεως στο όλο σύστημα και η οικονομία της συνηγορούν υπέρ της ερμηνείας που υποστηρίζει το Ελεγκτικό Συνέδριο. Κατ' αντικειμενική θεώρηση, το άρθρο 16, παράγραφος 2, με την αναφορά του στο «σύνολο των κατ' αυτόν τον τρόπο χορηγουμένων συντάξεων επιζώντος» παραπέμπει στο άρθρο 16, παράγραφος 1, θεωρούμενο συνολικώς. Επομένως, δεν έχει σημασία ότι η προβλεπομένη εφεξής στο άρθρο 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο ρύθμιση μέχρι το 1981 δεν συνιστούσε αυτοτελές εδάφιο, αλλά αποτελούσε μέρος του

32 — Η αιτίαση της προσφεύγουσας ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν είχε δικαίωμα να προβεί σε κρατήσεις για τις εισφορές στο ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών και για τους φόρους κατά τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος αφορά οπωσδήποτε μόνο την ίδια την προσφεύγουσα (βλ. ανωτέρω, αριθ. 4).

προηγουμένου εδαφίου [33]. Η άποψη της προσφεύγουσας ότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, αποτελεί ειδική ρύθμιση σε σχέση με το άρθρο 16, παράγραφος 2, η οποία υπερισχύει ως lex specialis της διατάξεως αυτής, δύσκολα συμβιβάζεται επομένως με τη θέση που έχουν οι δύο αυτές διατάξεις στο σύστημα.

36. Αν παρά ταύτα, βάσει των μέχρι τώρα εκτεθέντων, υιοθετηθεί η άποψη ότι η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 16, παράγραφος 2, εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση καθορισμού παροχών επιζώντων κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, αυτό θα συνεπήγετο παράδοξα αποτελέσματα. Αν υποτεθεί ότι ένα μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου αποβιώσει πριν από τη συμπλήρωση του πρώτου πλήρους μήνα της θητείας του, η χήρα του θα έχει, σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, δικαίωμα για σύνταξη χήρας ίση προς το 36 % του βασικού μισθού που ελάμβανε ο σύζυγός της. Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, το ανώτατο ποσό των παροχών επιζώντος, που δικαιούνται η χήρα (και τα τέκνα της), θα αντιστοιχούσε εντούτοις στη σύνταξη την οποία θα δικαιούνταν το μέλος κατά το χρονικό σημείο του θανάτου του. Δεδομένου ότι, στο παράδειγμά μας, κατά το άρθρο 10 δεν υφίστατο ακόμη δικαίωμα συντάξεως, αυτό θα σήμαινε ότι ουδόλως υφίστανται παροχές επιζώντος [34]. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο νομοθέτης θα παρείχε με το ένα χέρι ένα πλεονέκτημα το οποίο θα αφαιρούσε αμέσως με το άλλο.

Είναι βεβαίως αληθές ότι τα μειονεκτήματα που συνεπάγεται η εφαρμογή του άρθρου 16, παράγραφος 2, για τη χήρα περιορίζονται όσο μακρύτερη είναι η θητεία ενός μέλους πριν από τον θάνατό του (εφόσον το δικαίωμα συντάξεως του μέλους — και επομένως του ανωτάτου ορίου κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2 — αυξάνει όσο προχωρεί ο χρόνος της θητείας του). Εντούτοις, τα μειονεκτήματα εξαλείφονται μετά από χρόνο θητείας οκτώ ετών [35].

37. Ενόψει των ενδεχομένων αυτών συνεπειών, είναι αναγκαίο να ληφθεί υπόψη ο σκοπός της νομοθετικής ρυθμίσεως — καθόσον μπορεί να συναχθεί από τον νόμο. Είναι απολύτως σαφές ότι με τη θέσπιση της οριζόμενης στο άρθρο 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, διαδικασίας για τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος επιδιώχθηκε η *ευνοϊκή αντιμετώπιση* των μελών της οικογενείας ενός μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του. Αυτό προκύπτει ήδη από τον νόμο ως προς τις παροχές για τέκνα μέλους που είναι ορφανά και από τους δύο γονείς. Η θεσπισθείσα με τον κανονισμό 1416/81 ρύθμιση του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, *δεύτερη* περίπτωση, αποσκοπούσε στον καθορισμό ενός «ελάχιστου συντελεστή» για τη σύνταξη ορφανών [36]. Κατά συνέπεια, η διάταξη αυτή παρέχει στα ορφανά μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του σύνταξη ορφανών ίση προς (συνολικά) τουλάχιστον 12 % του τελευταίου βασικού μισθού του μέλους.

33 — Με το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 1461/81 (βλ. υποσημείωση 2) αντικαταστάθηκε η τελευταία φράση του άρθρου 16, παράγραφος 1, με το εξεταζόμενο εδώ εδάφιο.

34 — Κατά το άρθρο 10, το μέλος αποκτά για κάθε πλήρες έτος της θητείας του δικαίωμα συντάξεως ίσης προς 4,5 % του τελευταίου βασικού μισθού και για κάθε πλήρη μήνα δικαίωμα για την καταβολή του 1/12 του ετησίου αυτού ποσού (βλ. ανωτέρω αριθ. 3, στο τέλος).

35 — Μετά από χρόνο θητείας οκτώ ετών το μέλος δικαιούται συντάξεως ίσης προς το 36 % του βασικού του μισθού (4,5 x 8).

36 — Βλ. τη (μοναδική) αιτιολογική σκέψη του κανονισμού αυτού, όπ. π. (υποσημείωση 2).

Επίσης, με τη διάταξη του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, *πρώτη* περίπτωση, σκοπείται (όπως θα επιβεβαιωθεί κατωτέρω) η βελτίωση της θέσεως του ευνοούμενου προσώπου. Στη χήρα του μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του χορηγείται βάσει της διατάξεως αυτής σύνταξη ίση προς το 36 % του βασικού μισθού χωρίς να λαμβάνεται υπόψη — διαφορετικά απ' ό, τι κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο — η διάρκεια της συμπληρωθείσας θητείας. Με τη ρύθμιση αυτή επιδιώχθηκε προφανώς η αντιμετώπιση των αδικιών που θα μπορούσαν να προκύψουν από την εφαρμογή της γενικής διατάξεως του άρθρου 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο. Κατά τη διάταξη αυτή, η χήρα δικαιούται συντάξεως χήρας ίσης προς το 60 % του δικαιώματος συντάξεως που είχε αποκτήσει το μέλος κατά την ημερομηνία του θανάτου του. Η εξάρτηση αυτή από το δικαίωμα συντάξεως του μέλους συνεπάγεται ότι η υπολογιζόμενη βάσει της διατάξεως αυτής σύνταξη χήρας είναι τόσο μικρότερη όσο βραχύτερος ο χρόνος της θητείας του αποβιώσαντος μέλους. Μπορώ να αναφερθώ εδώ στο οριακό παράδειγμα που εξέτασα προηγουμένως (αριθ. 36) σε μια κάπως διαφορετική αλληλουχία, όπου η χήρα δεν ελάμβανε καν σύνταξη χήρας.

38. Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί ότι στο άρθρο 16, παράγραφος 2, εκφράζεται η πρόθεση του νομοθέτη *να περιοριστεί το συνολικό ποσό των παροχών που χορηγούνται στους επιζώντες* . Και εδώ επίσης πρόκειται για έναν εύλογο σκοπό που θεμιτώς μπορούσε να επιδιώξει ο νομοθέτης. Θα ήταν βέβαια παράδοξο να εφαρμόζεται η ρύθμιση αυτή μόνο όταν οι παροχές επιζώντος υπολογίζονται βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο. Οι επιζώντες ενός μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του όχι μόνο θα ευνοούνταν κατ' αυτόν τον τρόπο από την ειδική ρύθμιση του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, η οποία κατά κανόνα συνεπάγεται (έναντι του υπολογισμού κατά το δεύτερο εδάφιο) ευνοϊκότερες παροχές, αλλά οι παροχές τους δεν θα εξηρτώντο πλέον από τη ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού που ορίζεται στο άρθρο 16, παράγραφος 2. Δεν γίνεται αντιληπτό για ποιον λόγο θα έπρεπε να υπάρχει μια τέτοια *διπλή* ευνοϊκή μεταχείριση.

39. Η προσφεύγουσα προβάλλει βεβαίως ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, θα μπορούσε να εφαρμοστεί αν γινόταν δεκτή η άποψή της. Η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού ισχύει — αν αντιλαμβάνομαι ορθώς την προσφεύγουσα — σε καταστάσεις όπως η παρούσα εν πάση περιπτώσει μόνο ως προς τις παροχές επιζώντος για ορφανά, όχι όμως για τη σύνταξη χήρας. Εντούτοις, η άποψη αυτή προφανώς δεν συμβιβάζεται με την πρόθεση του νομοθέτη να περιορίσει το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος. Οι παροχές επιζώντος για τα τέκνα πρέπει εν προκειμένω — ως προς το οποίο συμφωνούν οι διάδικοι — να υπολογιστεί κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο. Επομένως, κάθε τέκνο δικαιούται συντάξεως ορφανού ίσου προς το 10 % του δικαιώματος συντάξεως που είχε ο πατέρας τους κατά την ημερομηνία του θανάτου του. Επομένως, υπάρχει υπέρβαση του κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, ορίου του ανωτάτου ποσού μόνον όταν το μέλος που απεβίωσε καταλείπει πλέον των δέκα τέκνων — πράγμα που ασφαλώς δεν συμβαίνει κάθε μέρα. Αν υιοθετηθεί η άποψη της προσφεύγουσας, το άρθρο 16, παράγραφος 2, θα έπρεπε να εφαρμοστεί μόνο σε εξαιρετικά

σπάνιες περιπτώσεις. Αυτό δεν μπορεί να είναι ορθό.

Η άποψη της προσφεύγουσας θα συνεπήγετο ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, ισχύει ουσιαστικά μόνο για τις περιπτώσεις που αφορά το άρθρο 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δηλαδή τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχει αποβιώσει *μετά τη λήξη της θητείας του* . Η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού θα εφαρμοζόταν τότε αν το μέλος κατέλειπε χήρα και πλέον των τεσσάρων τέκνων ή πλέον των πέντε τέκνων ορφανών και από τους δύο γονείς. Το ότι εδώ θα επρόκειτο για περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων δεν προσκρούει, σε αντίθεση προς την άποψη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, σε κανέναν ενδοιασμό. Εδώ πρόκειται για τη φυσική συνέπεια της κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, ρυθμίσεως η σκοπιμότητα της οποίας είναι άνευ ετέρου σαφής: το δικαίωμα της χήρας και των τέκνων για παροχές επιζώντος περιορίζεται στο ποσό που θα ελάμβανε το μέλος ως σύνταξη. Αντιθέτως (όπως ήδη είπα), δεν μπορώ να αντιληφθώ γιατί τα δικαιώματα για παροχές επιζώντος θα πρέπει στις περιπτώσεις αυτές να περιορίζονται από απόψεως ποσού, ενώ στην περίπτωση του θανάτου ενός μέλους *κατά τη διάρκεια της θητείας* δεν θα πρέπει να υφίσταται κανένα ανώτατο όριο.

40. Ως προσωρινό συμπέρασμα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ούτε από το γράμμα της νομοθετικής ρυθμίσεως ούτε από την οικονομία της ή το πνεύμα της μπορεί να συναχθεί η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ζήτημα που ανακύπτει εν προκειμένω. Οι διατάξεις του άρθρου 16 είναι, όπως σαφώς εξέθεσε ο εκπρόσωπος της προσφευγουσας κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, άσχημα διατυπωμένες και δημιουργούν επομένως σημαντικά προβλήματα [37]. Λογική λύση συνάγεται μόνο αν εξεταστεί το *ιστορικό γένεσεως* της διατάξεως αυτής (βλ. συναφώς αριθ. 43 επ.).

41. Προηγουμένως πρέπει πάντως να εξεταστεί και το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν μπορεί στην παρούσα υπόθεση να στηριχθεί άνευ ετέρου στο άρθρο 16, παράγραφος 2, επειδή σε μια σειρά παρόμοιων υποθέσεων, που αφορούσαν άλλα όργανα της Κοινότητας (την Επιτροπή και το Δικαστήριο), οι οικείες αρχές αρνήθηκαν να εφαρμόσουν τη διάταξη αυτή, χωρίς το Ελεγκτικό Συνέδριο να διατυπώσει συναφώς την αντίθεσή του. Όπως φαίνεται, η προσφεύγουσα επιχειρεί με το επιχείρημα αυτό να προσάψει στο Ελεγκτικό Συνέδριο ένα venire contra factum proprium.

Το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί χωρίς να χρειάζεται να εξεταστούν λεπτομερέστερα οι υποθέσεις στις οποίες αναφέρεται. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να υπάρξει αμφιβολία ότι οι διοικητικές πράξεις άλλων οργάνων που αφορούν τον τομέα της δικής τους διευθύνσεως προσωπικού και διοική-

37 — Ως περαιτέρω παράδειγμα των ελλείψεων της νομοθετικής ρυθμίσεως μπορεί να αναφερθεί ότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, *τρίτο εδάφιο*, αποτελεί ειδική διάταξη σε σχέση προς το άρθρο 16, παράγραφος 1, *δεύτερο εδάφιο*, το οποίο φαίνεται να συνιστά πλήρη ρύθμιση του τομέα που αφορά (δηλαδή στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του). Η χήρα θα ελάμβανε κατά τη διάταξη αυτή σε όλες τις περιπτώσεις 36 % του τελευταίου βασικού μισθού του συζύγου της. Εντούτοις, όπως ήδη καταφαίνεται, η ρύθμιση του άρθρου 16, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, μπορεί να είναι ευνοϊκότερη για τη χήρα. Αν η θητεία του μέλους έχει ήδη διαρκέσει επί αρκετό χρόνο, προκειμένου να έχει αυτό αποκτήσει δικαίωμα για την ανώτατη δυνατή σύνταξη (ίση προς το 70 % του βασικού μισθού, βλ. άρθρο 10 του κανονισμού), υπολογίζεται βάσει του *δεύτερου εδαφίου* σύνταξη 42 % (60 % του 70 %) του βασικού μισθού. Δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το *τρίτο εδάφιο* είναι δυνατόν να εφαρμοστεί στις περιπτώσεις αυτές, καίτοι η νομοθετική ρύθμιση φαίνεται να το επιβάλλει αυτό.

σεως μπορούν κατά οποιονδήποτε τρόπο να δεσμεύουν το Ελεγκτικό Συνέδριο. Εξάλλου, η προσφεύγουσα δεν λαμβάνει υπόψη την αποστολή και τη λειτουργία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, όπως ορθώς αυτό αντέτεινε. Το Ελεγκτικό Συνέδριο εξετάζει βέβαια κατά το άρθρο 188Γ, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (προηγουμένως άρθρο 206α, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ) τη νομιμότητα και την κανονικότητα της πραγματοποιήσεως των εσόδων και εξόδων και εξακριβώνει την καλή δημοσιονομική διαχείριση. Καταρτίζει ετήσια έκθεση με την οποία γνωστοποιεί το αποτέλεσμα των ελέγχων αυτών [38], περαιτέρω δε μπορεί οποτεδήποτε να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του επί ειδικών ζητημάτων (άρθρο 188 Γ, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΚ, προηγουμένως άρθρο 206α, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΟΚ). Το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν έχει πάντως ως αποστολή να πιστοποιεί δεσμευτικώς το νομότυπο μεμονωμένων μέτρων των Κοινοτήτων. Το γεγονός ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν διατύπωσε ενδεχομένως αντιρρήσεις για ορισμένα μέτρα δεν έχει επομένως σημασία για την παρούσα υπόθεση.

Ομοίως άνευ σημασίας είναι το γεγονός ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν εξέτασε με το υπόμνημά του απαντήσεως το σχετικό επιχείρημα. Το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέθεσε σαφώς ότι, κατά τη γνώμη του, το άρθρο 16, παράγραφος 2, εφαρμόζεται στην παρούσα υπόθεση. Επομένως, θα ήταν εσφαλμένο να θεωρηθεί ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο παραδέχθηκε τη λυσιτέλεια και την ορθότητα του επιχειρήματος της προσφεύγουσας, επειδή παρέλειψε να λάβει θέση επ' αυτού.

38 — Βλ. τελευταία την ετήσια έκθεση για το οικονομικό έτος 1992, ΕΕ C 309 της 16. 11. 1993.

Επί του ιστορικού γενέσεως της ρυθμίσεως

42. Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι εν προκειμένω εξεταζόμενες διατάξεις αντιστοιχούν από απόψεως περιεχομένου προς τους κανόνες που ισχύουν για την Επιτροπή και το Δικαστήριο. Για τον λόγο αυτόν είναι εύλογο να ληφθούν υπόψη κατά την εξέταση του ιστορικού γενέσεως των διατάξεων αυτών και οι διατάξεις που έχουν εκδοθεί ως προς τα όργανα αυτά. Εν προκειμένω, είναι λογικότερο να αρχίσω με την πρώτη κοινοτική ρύθμιση που θεσπίστηκε στον τομέα αυτό. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τη θεσπισθείσα βάσει της Συνθήκης ΕΚΑΧ *απόφαση του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1953, περί του καθορισμού των απολαβών, αποζημιώσεων και συντάξεων του Προέδρου και των μελών της Ανωτάτης Αρχής* [39].

43. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 10 της αποφάσεως αυτής, οι οποίες ενδιαφέρουν εν προκειμένω, έχουν ως εξής:

«1. Η χήρα και τα ορφανά μέλους ή πρώην μέλους της Ανωτάτης Αρχής, το οποίο κατά τον χρόνο του θανάτου του είχε δικαίωμα για σύνταξη, λαμβάνουν παροχές επιζώντος. Ως βάση για τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος λαμβάνεται το ποσό της συντάξεως που θα δικαιούνταν το μέλος ή το πρώην μέλος την ημερομηνία του θανάτου του. Αν πάντως το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του, τότε ως βάση υπολογισμού για τις προβλεπόμενες ανωτέρω παροχές επιζώντος λαμβάνεται

39 — ΑΒΙ. της 24. 3. 1954, σ. 275.

ποσό συντάξεως που ισούται προς 50 % του μισθού που καταβαλλόταν κατά το χρονικό σημείο του θανάτου.

2. Οι παροχές επιζώντος ανέρχονται για:

α) τη χήρα σε 50 %

β) κάθε ορφανό τέκνο από έναν γονέα σε 10 %

γ) για κάθε τέκνο ορφανό και από τους δύο γονείς σε 20 %

του ποσού της συντάξεως που θα δικαιούνταν το μέλος ή το πρώην μέλος που απεβίωσε ή του ποσού συντάξεως που ισούται προς 50 % του μισθού που καταβαλλόταν κατά το χρονικό σημείο του θανάτου, όταν το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του. Οι παροχές επιζώντος δεν πρέπει να υπερβαίνουν το ποσό το οποίο αποτελεί τη βάση υπολογισμού τους. Οι ανωτέρω συντελεστές πρέπει, εφόσον χρειάζεται, να μειώνονται κατά την ίδια αναλογία. Σε περίπτωση θανάτου των δικαιούχων ή αποσβέσεως του δικαιώματός τους για παροχές επιζώντος, πρέπει να πραγματοποιούνται κάθε φορά οι αντίστοιχες διορθώσεις.»

Οι διατάξεις αυτές συμπίπτουν από απόψεως περιεχομένου με τις διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφοι 1 και 2 της εκδοθείσας στις 24 Ιουνίου 1954 *αποφάσεως του Συμβουλίου περί του καθορισμού των αποδοχών, αποζημιώσεων και συντάξεων του Προέδρου, των δικαστών, των γενικών εισαγγελέων και του Γραμματέα του Δικαστηρίου* [40]. Η μόνη διαφορά συνίσταται στο ότι η προβλεπόμενη στην παράγραφο 2 ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού περιέχεται στην απόφαση αυτή σε ένα ξεχωριστό εδάφιο (άρθρο 10, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο), πράγμα που δεν συμβαίνει στην απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 1953.

44. Δυστυχώς δεν κατόρθωσα να λάβω γνώση του νομοπαρασκευαστικού υλικού που αφορά τις αποφάσεις αυτές (καθώς και τις νομοθετικές πράξεις που θα εξετάσω στη συνέχεια) [41]. Ενόψει του γεγονότος ότι οι αιτιολογικές σκέψεις που περιέχονται στις νομοθετικές αυτές πράξεις είναι εξαιρετικά λακωνικές, αυτό αποτελεί μια ιδιαίτερα δυσάρεστη κατάσταση.

45. Όσον αφορά την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 1953, από το γράμμα των σχετικών διατάξεων μπορεί πάντως να συναχθεί χωρίς δυσκολία τόσο το περιεχόμενο της ρυθμίσεως όσο και ο σκοπός της. Όπως προκύπτει από το άρθρο 10 της αποφάσεως, κατά τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος πρέπει καταρχήν να λαμβάνεται ως βάση η σύνταξη την οποία θα δικαιούνταν το μέλος την ημερομηνία του θανάτου του. Κατά τη διάταξη αυτή, η χήρα δικαιούται το 50 % της συντάξεως αυτής ως σύνταξη χήρας. Δεδομένου ότι κατά το άρθρο 6 της αποφάσεως η ανώτατη σύνταξη ανέρχεται σε 50 % του τελευταίου βασικού μισθού,

40 — ABl. της 6. 7. 1954, σ. 437.

41 — Η απόφαση της 24ης Ιουνίου 1954, π. χ., στηρίχθηκε, σύμφωνα με τα στοιχεία που περιέχονται στο προοίμιο της αποφάσεως αυτής, σε μία πρόταση μιας επιτροπής. Ούτε η πρόταση αυτή ούτε τα σχέδια για τη θέσπιση άλλων νομοθετικών μέτρων στον τομέα αυτόν φαίνονται πάντως να έχουν ποτέ δημοσιευθεί.

η σύνταξη χήρας ανέρχεται επομένως στο 25 % του βασικού μισθού κατ' ανώτατο όριο.

Αντιθέτως, αν το μέλος αποβιώσει κατά τη διάρκεια της θητείας του, οι παροχές επιζώντος υπολογίζονται όχι βάσει του δικαιώματος συντάξεως αλλά ενός ποσού που αντιστοιχεί στο *ήμισυ του μισθού* του μέλους. Η διατύπωση της ρυθμίσεως για τις περιπτώσεις αυτές δεν είναι απολύτως επιτυχής. Συγκεκριμένα, περιέχει εν προκειμένω μία περιττή επανάληψη, καθόσον το άρθρο 10, παράγραφος 1, ορίζει το εκάστοτε ποσό που πρέπει να λαμβάνεται ως βάση για τον υπολογισμό, ενώ το άρθρο 10, παράγραφος 2, πρώτη φράση, καθορίζει εκ νέου τα ποσά που πρέπει εκάστοτε να λαμβάνονται υπόψη (δηλαδή τη σύνταξη ή ποσό ισοδύναμο προς το 50 % του βασικού μισθού). Θα ήταν απλούστερο και λογικότερο να παρέπεμπε απλώς το άρθρο 10, παράγραφος 2, πρώτη φράση, στο ποσό που πρέπει να λαμβάνεται ως βάση κατά την παράγραφο 1 για τον υπολογισμό, όπως συμβαίνει με τη ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 10, παράγραφος 2, *δεύτερη φράση* . Εξάλλου, κατά το γράμμα της ρυθμίσεως αυτής, η βάση του υπολογισμού των παροχών επιζώντος συνίσταται στη *σύνταξη* που ισοδυναμεί προς το 50 % του μισθού που καταβαλλόταν κατά το χρονικό σημείο του θανάτου. Δεδομένου ότι το αποβιώσαν κατά τη διάρκεια της θητείας του μέλος δεν ελάμβανε πράγματι σύνταξη αλλά τον κανονικό του μισθό, πρόκειται εδώ για ένα *πλάσμα*, του οποίου η αναγκαιότητα δεν είναι σαφής, δεδομένου ότι η περιεχόμενη στο άρθρο 10, παράγραφος 2, δεύτερη φράση, ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού δεν παραπέμπει στη σύνταξη αλλά στο *ποσό* το οποίο ελήφθη ως βάση για τον υπολογισμό. Ανεξαρτήτως των νομοτεχνικών αυτών ελλείψεων, το περιεχόμενο της ρυθμίσεως είναι πάντως σαφές. Αν αποβιώσει το μέλος της Ανωτάτης Αρχής κατά τη διάρκεια της θητείας του, η χήρα του λαμβάνει σύνταξη χήρας ίση προς το 25 % (50 % του 50 %) του μισθού που καταβαλλόταν τελευταία στον σύζυγό της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, χορηγούνται στη χήρα παροχές που αντιστοιχούν στο ανώτατο δυνατό ποσό που θα μπορούσε να προκύψει κατά την εφαρμογή της γενικής ρυθμίσεως (κατά την οποία οι συντάξεις αντιστοιχούν στο 50 % της *συντάξεως*). Αυτό αποτελεί σαφέστατη ένδειξη της προθέσεως ευνοϊκής ρυθμίσεως για τη χήρα (και τα ορφανά) του μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του.

46. Η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 10, παράγραφος 2, δεύτερη φράση, προβλέπει ότι το συνολικό ποσό [42] των παροχών επιζώντος για τη χήρα και τα ορφανά δεν πρέπει να υπερβαίνει το *ποσό που χρησιμοποιείται ως βάση για τον υπολογισμό τους* . Το ανώτατο αυτό ποσό ισχύει επομένως και για *τα δύο είδη* υπολογισμού των παροχών επιζώντος. Δεδομένου ότι σε μια περίπτωση λαμβάνεται ως βάση η σύνταξη του μέλους, που μπορεί να φθάσει κατ' ανώτατο όριο το 50 % του μισθού του μέλους, και σε μια άλλη περίπτωση ποσό ίσο προς το 50 % του μισθού, η κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, δεύτερη φράση, ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού συνεπάγεται ότι το συνολικό ποσό και στις δύο περιπτώσεις δεν πρέπει να υπερβαίνει το 50 % του μισθού του μέλους, επομένως το *ανώτατο ποσό της συντάξεως που θα δικαιούνταν το μέλος* . Ο αντικειμενικός λόγος για τον περιορισμό αυτόν είναι άνευ ετέρου πρόδη-

42 — Στο γερμανικό κείμενο της αποφάσεως απαντά μόνο η έκφραση «παροχές επιζώντος». Από το — κατά το άρθρο 100 της Συνθήκης ΕΚΑΧ μόνο αυθεντικό — γαλλικό κείμενο προκύπτει πάντως ότι με τον όρο αυτό νοείται το «συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος». Η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται πράγματι στο αντίστοιχο σημείο του άρθρου 10 της αποφάσεως της 24ης Ιουνίου 1954 (περί των απολαβών των μελών του Δικαστηρίου).

λος: οι επιζώντες δεν πρέπει συνολικά να λαμβάνουν περισσότερα από αυτά που θα ελάμβανε το ίδιο το μέλος.

47. Αυτή η ισχύουσα για τα μέλη της Ανωτάρης Αρχής ρύθμιση και οι αντίστοιχες διατάξεις που ισχύουν για το Δικαστήριο αντικαταστάθηκαν το αργότερο κατά τα έτη 1961/62 με νέες διατάξεις [43]. Δεδομένου ότι εν τω μεταξύ ιδρύθηκαν η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενεργείας, των οποίων τα όργανα συγχωνεύθηκαν μόλις το 1965 με την Ανωτάτη Αρχή της ΕΚΑΧ σε *μια* Επιτροπή, υπάρχουν στην Επίσημη Εφημερίδα συνολικώς *τέσσερις* νομικές πράξεις — ως προς το Δικαστήριο, την Ανωτάτη Αρχή της ΕΚΑΧ, την Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενεργίας και την Επιτροπή της ΕΟΚ — προς ρύθμιση του ζητήματος που ενδιαφέρει εν προκειμένω.

48. Η ρύθμιση για την Επιτροπή της ΕΟΚ περιέχεται στον *κανονισμό 63 του Συμβουλίου περί ρυθμίσεως των αποδοχών της Επιτροπής* [44]. Οι διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού αυτού έχουν — αν ληφθεί ως βάση *το γαλλικό, ιταλικό ή το ολλανδικό* κείμενο — ως εξής:

«1. Στη χήρα και τα συντηρούμενα τέκνα μέλους ή πρώην μέλους της Επιτροπής που έχει αποκτήσει δικαιώματα συντάξεως κατά το χρονικό σημείο του θανάτου του χορηγείται σύνταξη επιζώντος.

Η σύνταξη αυτή ισούται:

— ως προς τη χήρα, προς 50 %,

— ως προς κάθε ορφανό από πατέρα, προς 10 %,

— ως προς κάθε ορφανό και από τους δύο γονείς, προς 20 %

της συντάξεως που θα εδικαιούτο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 9 ανωτέρω, το μέλος ή το πρώην μέλος της Επιτροπής κατά την ημέρα του θανάτου του. Πάντως, αν το μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του, η σύνταξη επιζώντος υπολογίζεται βάσει συντάξεως ίσης προς το 50 % του βασικού μισθού που ελαμβάνετο κατά τον χρόνο του θανάτου.

43 — Στο πλαίσιο του κανονισμού που αφορά το Δικαστήριο (βλ. συναφώς το κείμενο που ακολουθεί), ορίζεται στο άρθρο 22 ότι καταργούνται όλες οι προηγούμενες διατάξεις σχετικά με τη ρύθμιση των μισθών, η απόφαση όμως του έκτακτου Συμβουλίου των Υπουργών της ΕΚΑΧ, της 13ης και 14ης Οκτωβρίου 1958, παραμένει σε ισχύ. Η απόφαση αυτή δεν έχει δημοσιευθεί, οπότε δεν αποκλείεται να αφορούσε το υπό εξέταση θέμα. Το ζήτημα αυτό πάντως έχει καθαρά ιστορικό ενδιαφέρον.

44 — ΑΒΙ. της 19. 7. 1962, σ. 1724.

2. Το σύνολο των κατ' αυτό τον τρόπο χορηγουμένων συντάξεων επιζώντος δεν μπορεί να υπερβεί το ύψος της συντάξεως του μέλους ή του πρώην μέλους της Επιτροπής βάσει της οποίας καθορίζονται οι συντάξεις αυτές. Το ανώτατο ποσό των συντάξεων επιζώντος που μπορούν να χορηγηθούν κατανέμεται μεταξύ των ενδιαφερομένων κατ' αναλογία των συντελεστών που προβλέπονται ανωτέρω.»

Οι διατάξεις αυτές συμπίπτουν από απόψεως περιεχομένου με τις διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 1 και 2, αντιστοίχως των κανονισμών (62 ΕΟΚ) (13 ΕΚΑΕ) των Συμβουλίων περί ρυθμίσεως των απολαβών των μελών του Δικαστηρίου [45], του κανονισμού 14 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1961, περί ρυθμίσεως των απολαβών των μελών της Επιτροπής (της ΕΚΑΕ) [46], και της αποφάσεως της 22ας Μαΐου 1962, περί ρυθμίσεως των απολαβών των μελών της Ανωτάτης Αρχής [47].

49. Από την εξέταση των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι η βάση για τον υπολογισμό των παροχών επιζώντος παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητη. Η χήρα λαμβάνει καταρχήν, όπως και πριν, το 50 % της συντάξεως που θα δικαιούνταν ο σύζυγός της την ημερομηνία του θανάτου του. Αν το μέλος αποβιώσει κατά τη διάρκεια της θητείας του, χορηγείται στη χήρα το 50 % του ημίσεως του βασικού μισθού — δηλαδή συνολικά 25 % του βασικού μισθού [48]. Η νέα ρύθμιση δεν επέφερε εν προκειμένω σημαντικές μεταβολές.

Με τη νέα ρύθμιση πάντως εξαλείφθηκαν οι ελλείψεις που παρουσίαζε η προηγούμενη ρύθμιση από απόψεως διατυπώσεως. Τα ποσά στα οποία στηρίζεται ο υπολογισμός καθορίζονται ήδη — στην παράγραφο 1. Η περιεχόμενη στην παράγραφο 2 ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού έλαβε ήδη τη διαμόρφωση που έχουν οι σημερινές ρυθμίσεις. Οι παροχές επιζώντος για τη χήρα και τα ορφανά δεν πρέπει επομένως να υπερβαίνουν συνολικώς το ποσό της *συντάξεως του μέλους ή του πρώην μέλους* . Η διατύπωση αυτή — η οποία προκαλεί αυτές τις δυσχέρειες για την ερμηνεία των ήδη ισχυουσών διατάξεων — ήταν απολύτως ενδεδειγμένη για το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 63, διότι πράγματι κατά το άρθρο 15, παράγραφος 1, η βάση του υπολογισμού συνίσταται στην (πραγματική) σύνταξη ή σε μια *πλασματική* σύνταξη ίση προς το 50 % του βασικού μισθού. Η αναφορά στην πλασματική αυτή σύνταξη, η οποία ήδη ξένιζε στο πλαίσιο των αποφάσεων των ετών 1953/54, εξηγείται ήδη από τον συνδυασμό με το άρθρο 15, παράγραφος 2. Επομένως, η νομοθετική ρύθμιση είναι πλέον λογική και συνεπής.

50. Αν αντιθέτως ληφθεί υπόψη το *γερμανικό* κείμενο των διατάξεων αυτών, η κατά-

45 — ΑΒl. της 19. 7. 1962, σ. 1713. Ο κανονισμός δεν φέρει ημερομηνία.

46 — ΑΒl. της 19. 7. 1962, σ. 1730.

47 — ΑΒl. της 19. 7. 1962, σ. 1734.

48 — Στη νέα ρύθμιση αναφέρεται ο «βασικός μισθός», ενώ στις αποφάσεις των ετών 1953/54 ο «μισθός». Είναι αμφίβολο αν η νέα αυτή διατύπωση είχε ως συνέπεια και μεταβολή της βάσεως υπολογισμού. Το ανώτατο ποσό της συντάξεως ανέρχεται εν πάση περιπτώσει — σε αντιστοιχία προς τη ρύθμιση των διατάξεων των αποφάσεων των ετών 1953/54 — σε 50 % του τελευταίου βασικού μισθού (άρθρο 9).

σταση φαίνεται τελείως διαφορετική. Με βάση το κείνενο αυτό οι παροχές των επιζώντων δεν υπολογίζονται, στην περίπτωση κατά την οποία το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του, βάσει της «συντάξεως που ισούται προς το 50 % του βασικού μισθού», αλλά βάσει «του ημίσεως του βασικού μισθού». Η διαφορά αυτή δεν έχει επιπτώσεις για τον υπολογισμό των συντάξεων, αυτόν καθαυτόν, δεδομένου ότι εξακολουθεί να πρόκειται για το ίδιο ποσό. Εντούτοις, έχει ως αποτέλεσμα ότι η περιεχόμενη στη ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 15, παράγραφος 2, αναφορά στο ποσό της *συντάξεως* δεν έχει πλέον εν προκειμένω έννοια.

Δεδομένου ότι τα κείμενα της διατάξεως αυτής σε όλες τις άλλες (τότε) επίσημες γλώσσες αναφέρουν χωρίς παρεκκλίσεις μεταξύ τους την (πλασματική) σύνταξη ως βάση υπολογισμού των παροχών επιζώντος στις περιπτώσεις αυτές, το γερμανικό κείμενο πρέπει προφανέστατα να οφείλεται σε μεταφραστικό λάθος. Φαίνεται ότι ο υπεύθυνος για το γερμανικό κείμενο μεταφραστής θεώρησε ότι η χρησιμοποιούμενη στο άρθρο 15, παράγραφος 1, διατύπωση ήταν, χωρίς να υπάρχει λόγος, περίπλοκη και, για τον λόγο αυτόν, την αντικατέστησε με την απλή αναφορά στο «ήμισυ του βασικού μισθού». Κατ' αυτόν τον τρόπο, προφανώς παρέβλεψε ότι η επόμενη παράγραφος του άρθρου 15 αναφέρεται στο «ποσό της συντάξεως» και, επομένως, η περίπλοκη διατύπωση της παραγράφου ήταν τόσο αναγκαία όσο και εύλογη. Η επέμβαση αυτή στη διαμόρφωση του κειμένου εκπλήσσει ακόμη περισσότερο, καθόσον η διατύπωση αυτή απαντά ήδη στις αποφάσεις των ετών 1953/54 και, επομένως, η νέα ρύθμιση δεν επέφερε εν προκειμένω καμία ουσιαστική τροποποίηση [49]. Εν προκειμένω, επιβάλλεται η σύγκριση με ορισμένους από τους γλωσσογράφους του Μεσαίωνα, στους οποίους οφείλουμε τη μεταγραφή των γερμανικών Leges και οι οποίοι ενίοτε υιοθέτησαν υπερβολικά ελεύθερη στάση έναντι του κειμένου [50].

Ασφαλώς δεν μπορεί να προσαφθεί στον μεταφραστή έλλειψη συνέπειας ή ακρίβειας. Η δήθεν «βελτίωση» της μορφής του κειμένου του άρθρου 15, παράγραφος 1, απαντά και στους τέσσερις κανονισμούς ή αποφάσεις που θεσπίστηκαν στον τομέα αυτόν κατά τα έτη 1961 και 1962.

51. Το λάθος που περιέχεται στο γερμανικό κείμενο της διατάξεως αυτής είναι εντούτοις μικρής σημασίας, καθόσον κατά την ερμηνεία διατάξεων κοινοτικού δικαίου το περιεχόμενο και ο σκοπός τους πρέπει να προσδιορίζονται υπό το φως του κειμένου των διατάξεων αυτών σε όλες τις επίσημες γλώσσες [51]. Από τη σύγκριση με το κείμενο των ίδιων διατάξεων στις άλλες επίσημες γλώσσες προκύπτει εντούτοις — όπως είδαμε — με επαρκή σαφήνεια ότι η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 15, παράγραφος 2, πρέπει να ισχύει για *όλες* τις περιπτώσεις του υπολογισμού των παροχών επιζώντος.

49 — Ανεξάρτητα από την ήδη εκτεθείσα αναφορά στον «βασικό μισθό» αντί του μισθού (βλ. υποσημείωση 48).

50 — Το εντυπωσιακότερο ίσως — και διασκεδαστικότερο — παράδειγμα αποτελεί το χρονολογούμενο από τον 6ο/7ο αιώνα χειρόγραφο της *Lex Salica*, το οποίο είναι έργο του μοναχού Agambert. Βλ. συναφώς, π. χ. H. Nehlsen, Zur Aktualität und Effektivität germanischer Rechtsaufzeichnungen, στο *Recht und Schrift im Mittelalter*, εκδ. P. Classen, σ. 449, ιδίως σ. 465 επ.

51 — Βλ. π. χ., την απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1969,29/69, Stauder κατά Δήμου Ulm (Sig. 1969, σ. 419, σκέψη 3).

52. Οι αμέσως ανωτέρω εξετασθείσες ρυθμίσεις των ετών 1961 και 1962 αντικαταστάθηκαν το 1967 με μια ενιαία ρύθμιση — τον *κανονισμό 422/67/ΕΟΚ, 5/67/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1967, περί καθορισμού του καθεστώτος χρηματικών απολαβών του Προέδρου και των μελών της Επιτροπής, του Προέδρου, των δικαστών, των γενικών εισαγγελέων και του γραμματέα του Δικαστηρίου,* ο οποίος εξακολουθεί να ισχύει σήμερα με την τωρινή του μορφή [52].

53. Οι διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού αυτού έχουν — με βάση το *γαλλικό, ιταλικό ή ολλανδικό* κείμενο — ως εξής:

« 1. Στη χήρα και τα συντηρούμενα τέκνα μέλους ή πρώην μέλους της Επιτροπής ή του Δικαστηρίου που έχει αποκτήσει δικαιώματα συντάξεως κατά το χρονικό σημείο του θανάτου του χορηγείται σύνταξη επιζώντος.

Η σύνταξη αυτή ισούται:

— ως προς τη χήρα, προς 50 %,

— ως προς κάθε ορφανό από πατέρα, προς 10 %,

— ως προς κάθε ορφανό και από τους δύο γονείς, προς 20 %

της συντάξεως που θα εδικαιούτο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 9, το μέλος ή το πρώην μέλος της Επιτροπής ή του Δικαστηρίου κατά την ημέρα του θανάτου του. Πάντως, αν το μέλος της Επιτροπής ή του Δικαστηρίου απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του, η σύνταξη επιζώντος ως προς τη χήρα υπολογίζεται βάσει συντάξεως ίσης προς το 50 % του βασικού μισθού που ελαμβάνετο κατά τον χρόνο του θανάτου. Στην περίπτωση κατά την οποία το μέλος της Επιτροπής ή του Δικαστηρίου που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του είχε φθάσει στο μέγιστο όριο της συντάξεως που προβλέπεται στο άρθρο 9, η σύνταξη επιζώντος ως προς τη χήρα ισούται προς το 30 % του βασικού μισθού που ελαμβάνετο κατά τον χρόνο του θανάτου.

2. Το σύνολο των κατ' αυτό τον τρόπο χορηγουμένων συντάξεων επιζώντος δεν μπορεί να υπερβεί το ύψος της συντάξεως του μέλους ή του πρώην μέλους της Επιτροπής ή του Δικαστηρίου βάσει της οποίας καθορίζονται οι συντάξεις αυτές (...)».

54. Σε σχέση με το κείμενο των διατάξεων από τα έτη 1961 και 1962 δεν έχουν επομένως τροποποιηθεί από απόψεως περιεχομένου ούτε η αρχή του άρθρου 15, παράγραφος 1, ούτε το άρθρο 15, παράγραφος 2. Το ίδιο ισχύει εξάλλου και για το γερμανικό κείμενο, το οποίο εξακολουθεί να αναφέρεται στο «ήμισυ του βασικού μισθού» ως προς τον υπολογισμό των παροχών των επιζώντων μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του. Επομένως, το λάθος της προηγούμενης ρυθμίσεως διαιωνίστηκε.

52 — Βλ. ανωτέρω υποσημείωση 6 και το σχετικό κείμενο (με τον σημερινό τίτλο του κανονισμού αυτού).

55. Εντούτοις, στο τέλος του άρθρου 15, παράγραφος 1, έχει ήδη προστεθεί μία νέα φράση. Αν το μέλος αποβιώσει κατά τη διάρκεια της θητείας του, αφού έχει ήδη αποκτήσει δικαίωμα για την κατά το δυνατό ανώτατη σύνταξη, η χήρα του θα πρέπει να λάβει, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, 30 % του τελευταίου βασικού μισθού. Κατά το άρθρο 9 του κανονισμού, η ανώτατη σύνταξη ανέρχεται, όπως και πριν, σε 50 % του βασικού μισθού, οπότε η χήρα κατά την προηγούμενη ρύθμιση (η οποία και διατηρήθηκε στις δύο πρώτες φράσεις του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο) σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να λάβει πλέον του 25 % του βασικού μισθού ως σύνταξη χήρας. Επομένως, είναι προφανές ότι με την προσθήκη αυτή επιδιώχθηκε να ευνοηθούν οι χήρες για τις οποίες πρόκειται.

Η νέα αυτή διάταξη λαμβάνει ως βάση τον βασικό μισθό του μέλους και όχι μια (πλασματική) σύνταξη. Η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 15, παράγραφος 2, φαίνεται επομένως ότι δεν εφαρμόζεται, όταν η σύνταξη χήρας υπολογίζεται βάσει αυτής της διατάξεως. Φυσικά, πρόκειται κατ' ουσίαν για το ίδιο πρόβλημα που αποτελεί τον πυρήνα της παρούσας υποθέσεως.

Εντούτοις, κατά τη γνώμη μου, ελάχιστη αμφιβολία υπάρχει ότι ο νομοθέτης δεν επεδίωξε με τη θέσπιση της νέας αυτής διατάξεως την αποσύνδεση της συντάξεως χήρας στις σχετικές περιπτώσεις από την εφαρμογή της ρυθμίσεως περί ανωτάτου ποσού. Αν ο νομοθέτης είχε αυτή την πρόθεση, θα έπρεπε να ήταν αναμενόμενη και η τροποποίηση του άρθρου 15, παράγραφος 2 (το οποίο εξακολουθεί να λαμβάνει ως βάση την σύνταξη «του μέλους ή του πρώην μέλους»). Αν αντιθέτως υπετίθετο ότι παρελείφθη η προσαρμογή της διατάξεως αυτής, επειδή εθεωρείτο ότι οπωσδήποτε δεν προσφερόταν να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις όπως αυτές που ρυθμίζονται στην τελευταία φράση του άρθρου 15, παράγραφος 1, τότε θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης προέβη σε μια νομική εννοιολογική διευκρίνιση η οποία, ενόψει των όσων μέχρι τώρα εκτέθηκαν (και θα εκτεθούν στη συνέχεια) περί του ιστορικού γένεσεως της ρυθμίσεως, ασφαλώς θα εξέπληττε. Αν παρά ταύτα ήταν ευκταία η αποδοχή της απόψεως αυτής, τότε η κατ' αυτόν τον τρόπο νοούμενη ρύθμιση θα είχε ως αποτέλεσμα ότι η χήρα μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του λαμβάνει σε μία περίπτωση 25 % και σε μια άλλη 30 % του βασικού μισθού (ανάλογα με το αν το μέλος είχε ήδη φθάσει ή μη στην ανώτατη σύνταξη). στην πρώτη όμως από τις περιπτώσεις αυτές επεμβαίνει η ρύθμιση περί μεγίστου ποσού του άρθρου 15, παράγραφος 2, ενώ αυτό δεν συμβαίνει ως προς τη δεύτερη από τις περιπτώσεις αυτές. Δεν διαπιστώνεται κανένας λόγος για μια τέτοια διαφορετική αντιμετώπιση. Αυτό επίσης συνηγορεί υπέρ του ότι η άποψη που εξέθεσα στην αρχή, κατά την οποία το άρθρο 15, παράγραφος 2, εφαρμόζεται και στις δύο περιπτώσεις, είναι ορθή.

56. Τίθεται πάντως το ερώτημα *ποιο* ανώτατο ποσό ισχύει ως προς το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος, όταν η σύνταξη χήρας υπολογίζεται βάσει της τελευταίας φράσεως του άρθρου 15, παράγραφος 1. Στο ζήτημα αυτό μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να δοθεί απάντηση χωρίς μεγάλη δυσκολία. Η εν λόγω διάταξη αφορά μια από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της

θητείας του. Επομένως, ενδείκνυται να ληφθεί υπόψη το γενικώς προβλεπόμενο στις περιπτώσεις αυτές ανώτατο ποσό. Το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος δεν πρέπει επομένως να υπερβαίνει το *ήμισυ του βασικού μισθού* . Το ποσό αυτό αντιστοιχεί — όπως ήδη ανέφερα — στην *ανώτατη σύνταξη* κατά το άρθρο 9.

57. Η αμέσως προηγουμένως εκτεθείσα ρύθμιση του κανονισμού 422/67, 5/67 τροποποιήθηκε με τον *κανονισμό (Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ) 2163/70 του Συμβουλίου, της 27ης Οκτωβρίου 1970* [53]. Με τον κανονισμό αυτόν αυξήθηκε το ποσό της ανώτατης συντάξεως σε *60 %*. Συγχρόνως καθορίστηκε ο προβλεπόμενος στην πρώτη περίπτωση του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, συντελεστής της συντάξεως χήρας σε *60 %* του βασικού μισθού του μέλους ή πρώην μέλους.

58. Η τροποποίηση αυτή είχε φυσικά ως συνέπεια ότι ο υπολογισμός της συντάξεως χήρας κατά τους κανονες που προέβλεπε το άρθρο 15, παράγραφος 1, για την περίπτωση θανάτου ενός μέλους κατά τη διάρκεια της θητείας του, μπορούσε να είναι δυσμενέστερος για τη χήρα απ' ό, τι ο υπολογισμός σύμφωνα με τη γενική μέθοδο υπολογισμού. Με τη μέθοδο αυτή, η χήρα ελάμβανε πλέον κατά μέγιστο όριο 36 % του τελευταίου βασικού μισθού (60 % του 60 %), ενώ από τον υπολογισμό και κατά τις δύο διατάξεις, οι οποίες τελικά απέβλεπαν στην ευνοϊκή αντιμετώπιση της χήρας μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του (άρθρο 15, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη και τρίτη φράση), το αποτέλεσμα ήταν 25 % ή 30 % του βασικού μισθού.

53 — ABl. L 238, σ. 1.

59. Ο νομοθέτης αντελήφθη προφανώς γρήγορα την αντίφαση αυτή. Με τον *κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 723/71 του Συμβουλίου, της 30ής Μαρτίου 1971* [54], επήλθε εκ νέου τροποποίηση του άρθρου 15, κατά την οποία οι «δύο τελευταίες φράσεις του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο» [55] αντικαταστάθηκαν από το ακόλουθο κείμενο:

«Πάντως, αν το μέλος της Επιτροπής ή του Δικαστηρίου απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του, η σύνταξη επιζώντος ως προς τη χήρα ισούται, από την 1η Ιουλίου 1970, προς το 36 % του βασικού μισθού που ελαμβάνετο κατά τον χρόνο του θανάτου.»

60. Είναι προφανές ότι ο νομοθέτης επιδίωξε με την τροποποίηση αυτή να εξαλείψει την ήδη προαναφερθείσα ανακολουθία και να αναγνωρίσει υπέρ της χήρας μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του σύνταξη χήρας αντίστοιχη προς το κατά το δυνατό ανώτατο ποσό που θα προέκυπτε κατ' εφαρμογή της γενικής ρυθμίσεως (κατά την οποία χορηγείται το 60 % του βασικού μισθού. Ο σκοπός αυτός αποτελούσε ήδη — όπως είδαμε — τη βάση της πρώτης κοινοτικής ρυθμίσεως στον τομέα αυτόν κατά τα έτη 1953/54 [56].

54 — ABl. L 80, σ. 1.

55 — Άρθρο 3 του κανονισμού 723/71. Από τη διάταξη αυτή καταφαίνεται συγχρόνως ότι η απαρίθμηση των εδαφίων της υπό κρίση ρυθμίσεως που επέλεξα ήταν ορθή (βλ. υποσημείωση 3).

56 — Βλ. ανωτέρω, αριθ. 45 στο τέλος.

Δεδομένου ότι εφεξής έπρεπε να χορηγείται στη χήρα του μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του *εν πάση περιπτώσει* το 36 % του βασικού μισθού, ο νομοθέτης είχε τη δυνατότητα να αντικαταστήσει τις δύο διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, που ισχύει μέχρι τώρα για τις περιπτώσεις αυτές, με μια ενιαία ρύθμιση και κατ' αυτόν τον τρόπο να απλοποιήσει συγχρόνως τη διατύπωση του κειμένου. Ο νομοθέτης θα μπορούσε να επιτύχει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα εάν είχε εξαλείψει την *τρίτη φράση* της εν λόγω διατάξεως και είχε προσαρμόσει αντιστοίχως τη *δεύτερη φράση* . Αντ' αυτού, εξαλείφθηκε η *δεύτερη φράση* και τροποποιήθηκε η *τρίτη φράση*. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ότι στη νέα ρύθμιση δεν λαμβάνεται πλέον ως βάση η (πλασματική) σύνταξη, αλλά προβλέπεται ότι η σύνταξη χήρας υπολογίζεται βάσει του βασικού μισθού. Δεδομένου ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, παρέμεινε αμετάβλητο και εξακολουθεί να παραπέμπει στο «ποσό της συντάξεως» στο οποίο στηρίζεται ο υπολογισμός, η ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού δεν φαίνεται πλέον να μπορεί να εφαρμόζεται σε τέτοιες περιπτώσεις.

Εντούτοις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αυτή ήταν η πρόθεση του νομοθέτη. Αντιθέτως, πρόκειται και πάλι για ένα παράδειγμα για το πώς η τροποποίηση μιας διατάξεως που πραγματοποιήθηκε με τις καλύτερες προθέσεις δημιουργεί νέες δυσκολίες λόγω πλημμελούς εναρμονίσεώς της προς την οικονομία της τροποποιηθείσας διατάξεως, τις οποίες δυσκολίες ο νομοθέτης δεν υποψιαζόταν. Αυτό μπορεί να καταδειχθεί ευκολότατα στην προκειμένη υπόθεση. Μέχρι της τροποποιήσεως με τον κανονισμό 723/71, οι διατάξεις περί του υπολογισμού των παροχών επιζώντος στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του ίσχυαν γενικώς, δηλαδή για τη χήρα *και τα ορφανά*. Η νέα ρύθμιση αφορά αντιθέτως μόνο τις παροχές επιζώντος της *χήρας*, οπότε οι παροχές για τα ορφανά υλοποιούνται εφεξής βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, πρώτη φράση (δηλαδή βάσει του βασικού μισθού). Από τον κανονισμό 723/71 δεν μπορεί πάντως να συναχθεί ότι θα πρέπει να τροποποιήθηκε η ρύθμιση των παροχών για τα ορφανά. Το ότι εδώ πρόκειται αντιθέτως για μια μη ηθελημένη συνέπεια καθίσταται σαφές από το γεγονός ότι ο νομοθέτης το 1981 τροποποίησε εκ νέου την τροποποιηθείσα ρύθμιση, προκειμένου να βελτιωθούν οι παροχές για τα τέκνα μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του τα οποία είναι ορφανά και από τους δύο γονείς [57]. Ουδόλως θα εξέπληττε αν ο νομοθέτης αποφάσιζε κάποια στιγμή να προβεί σε νέα τροποποίηση, προκειμένου να διασφαλιστεί και πάλι η ευνοϊκή αντιμετώπιση των άλλων ορφανών μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του.

61. Και από τους άλλους κανονισμούς που θα αναφερθούν εδώ σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού 422/67/ΕΟΚ, 5/67/Ευρατόμ προκύπτει ότι πρόκειται για έναν τομέα ως προς τον οποίο δύσκολα μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο νομοθέτης επέδειξε ιδιαίτερη προσοχή κατά τη ρύθμισή του. Όπως ήδη εξέθεσα, ο κανονισμός 723/71 βελτίωσε τη θέση της χήρας ενός μέλους που απεβίωσε κατά τη θητεία του, αυξάνοντας τη σύνταξή της σε 36 % του βασικού μισθού και, επομένως,

57 — Το επίμαχο χωρίο (το οποίο αποτελεί τη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 16, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2290/77) προστέθηκε στις σχετικές διατάξεις με τον κανονισμό 1416/81 (βλ. υποσημείωση 2).

το κατά το δυνατόν ανώτατο ποσό που θα προέκυπτε κατ' εφαρμογή της γενικής μεθόδου υπολογισμού. Με τον *κανονισμό (Ευρατόμ, ΕΚΑΧ, ΕΟΚ) 1546/73 του Συμβουλίου της 4ης Ιουνίου 1973* [58] αυξήθηκε εντούτοις το προβλεπόμενο στο άρθρο 9 του κανονισμού 422/67/ΕΟΚ, 5/67/Ευρατόμ ποσό της ανώτατης συντάξεως από 60 σε 70 % του βασικού μισθού, χωρίς να προσαρμοστεί αντιστοίχως το άρθρο 15. Αυτό είχε ως συνέπεια ότι η εφαρμογή της γενικής μεθόδου για τον υπολογισμό της συντάξεως χήρας — που σε εξαιρετικές περιπτώσεις θα συνεπήγετο σύνταξη ύψους 42 % του βασικού μισθού (60 % του 70 %) — μπορεί και πάλι να συνεπάγεται για τη χήρα ευνοϊκότερες συνθήκες απ' ό, τι η ρύθμιση του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη φράση, με την οποία έπρεπε πράγματι να βελτιωθεί η θέση της χήρας ενός μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του.

Συμπεράσματα επί της παρούσας διαφοράς

62. Κατά την έκδοση του κανονισμού 2290/77, ο νομοθέτης στηρίχθηκε στις ισχύουσες για την Επιτροπή και το Δικαστήριο διατάξεις του κανονισμού 422/67/ΕΟΚ, 5/67/Ευρατόμ. Το άρθρο 15 του κανονισμού αυτού περιελήφθη χωρίς ουσιαστικές μεταβολές στον κανονισμό 2290/77, του οποίου και αποτελεί το άρθρο 16 [59]. Με αυτόν τον τρόπο όμως διατηρήθηκαν πλήρως και οι ελλείψεις της ρυθμίσεως που χρησίμευσε ως πρότυπο.

63. Από το ιστορικό γενέσεως των αρχικών διατάξεων προέκυψε ότι οι διατάξεις αυτές μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '70, ανεξάρτητα από όλες τις συγκεκριμένες ελλείψεις καθ' όλα αυτά τα έτη, ανταποκρίνοται σε *δύο κοινές αρχές* : αφενός μεν, η ρύθμιση περί μεγίστου ποσού της παραγράφου 2 έπρεπε να εφαρμόζεται σε *όλες* τις περιπτώσεις του υπολογισμού των παροχών επιζώντος, αφετέρου δε, το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος δεν έπρεπε να υπερβαίνει την *ανώτατη σύνταξη* στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέλος απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του.

Η εφαρμογή των διατάξεων αυτών ήταν απλή, καθόσον χρόνο η ανώτατη σύνταξη ανερχόταν σε 50 % του βασικού μισθού, οι δε παροχές επιζώντος σε 50 % αντιστοίχως του λαμβανομένου ως βάση ποσού (της συντάξεως ή του βασικού μισθού). Τα δεδομένα αυτά ανατράπηκαν όταν τροποποιήθηκαν οι συντελεστές (αρχικά με τον κανονισμό 2163/70), κατόπιν δε διαφόρων τροποποιήσεων δεν εναρμονιζόταν πλέον η αρχική μέθοδος — ο υπολογισμός βάσει της πραγματικής ή μιας πλασματικής συντάξεως — με τη ρύθμιση περί ανωτάτου ποσού της παραγράφου 2.

64. Παρά ταύτα, όμως, έχω τη γνώμη ότι οι αρχές τις οποίες ανέπτυξα μπορούν να ληφθούν υπόψη και για την ερμηνεία της ήδη ισχύουσας ρυθμίσεως. Αυτό σημαίνει συγκεκριμένα ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, εφαρμόζεται στην παρούσα περίπτωση. Σε αντίθεση εντούτοις προς την

58 — ABl. L 155, σ. 8.

59 — Είναι αυτονόητο ότι οι περιεχόμενες στο άρθρο 15 αναφορές στην «Επιτροπή» και το «Δικαστήριο» αντικαταστάθηκαν στο πλαίσιο του κανονισμού 2290/77 με την αναφορά αντιστοίχως στο «Ελεγκτικό Συνέδριο».

άποψη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, σε μία περίπτωση όπως η παρούσα, κατά την οποία πρόκειται για τον καθορισμό της συντάξεως της χήρας μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του, το ανώτατο ποσό που ισχύει για το συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος δεν είναι το ποσό του βασικού μισθού, τον οποίο θα δικαιούνταν το μέλος κατά την ημερομηνία του θανάτου του, αλλά η *ανώτατη σύνταξη* κατά το άρθρο 10 του κανονισμού (επομένως το 70 % του τελευταίου βασικού μισθού του μέλους).

65. Το αποτέλεσμα αυτό δεν συνάγεται βέβαια άμεσα από την ισχύουσα ρύθμιση. Όπως όμως ήδη εξέθεσα στην αρχή, από τη ρύθμιση αυτή δεν μπορεί με βεβαιότητα να συναχθεί ποια λύση πρέπει να δίνεται σε περιπτώσεις όπως η παρούσα. Οι προτεινόμενες από τους διαδίκους της παρούσας δίκης λύσεις φαίνονται βέβαια — αν ληφθεί υπόψη μόνο το γράμμα και η οικονομία της διατάξεως — ότι μπορούν να υποστηριχθούν. Εντούτοις, αν ληφθεί υπόψη το πνεύμα και ο σκοπός της ρυθμίσεως αυτής, όπως διαφαίνεται από το ιστορικό γενέσεως της διατάξεως, καμία από τις δύο αυτές λύσεις δεν οδηγεί σε αποδεκτά αποτελέσματα.

Αν υιοθετηθεί η άποψη του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αυτό θα έχει ως συνέπεια ότι η σύνταξη χήρας, ανάλογα με τη διάρκεια της θητείας του μέλους, θα μειωθεί σημαντικά ή θα εκμηδενισθεί τελείως. Ασφαλώς, ο νομοθέτης δεν επεδίωκε ένα τέτοιο αποτέλεσμα. Αν, αντιθέτως, γίνει δεκτή η άποψη της προσφεύγουσας, η σύνταξη που πρέπει να χορηγηθεί στη χήρα μέλους που απεβίωσε κατά τη διάρκεια της θητείας του ουδόλως θα εξηρτάτο από την εφαρμογή της ρυθμίσεως περί ανωτάτου ποσού του άρθρου 16, παράγραφος 2. Δεν υφίσταται κανένας προφανής λόγος για μια τέτοια ευνοϊκή αντιμετώπιση — ενόψει ιδίως του ιστορικού θεσπίσεως της ρυθμίσεως.

Ο δικηγόρος της προσφεύγουσας υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου την άποψη ότι το εν λόγω όργανο έπρεπε να επιδείξει ελευθεριότητα κατά τον καθορισμό των παροχών επιζώντος. Παρ' όλη την κατανόηση που οφείλεται για την άποψη αυτή, πρέπει πάντως να τονιστεί ότι ο καθορισμός των παροχών επιζώντος πρέπει να γίνεται βάσει των νομοθετικών διατάξεων οι οποίες, όπως επιβάλλεται εν προκειμένω, πρέπει να ερμηνεύονται κατ' αντικειμενικώς ορθώς τρόπο.

66. Η προτεινόμενη εδώ λύση καταλήγει αντιθέτως σε αντικειμενικώς ορθά αποτελέσματα. Το κατά το δυνατόν μέγιστο συνολικό ποσό των παροχών επιζώντος περιορίζεται επομένως στο ποσό που θα δικαιούνταν το ίδιο το μέλος στην ευνοϊκότερη των περιπτώσεων — δηλαδή την ανώτατη σύνταξη. Δεν χρειάζεται να διευκρινιστεί λεπτομερέστερα ότι αυτό είναι ενδεδειγμένο.

67. Αυτό σημαίνει για την παρούσα υπόθεση ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν μπορεί να εξακολουθήσει να ισχύει, επειδή

εφάρμοσε εσφαλμένως το ανώτατο ποσό που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγραφος 2. Επομένως, η προσφυγή πρέπει να γίνει δεκτή.

Προσυπολογισμός των φόρων και των εισφορών στο ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών

68. Ως προς το ζήτημα αν επιτρεπτώς το Ελεγκτικό Συνέδριο αφαίρεσε τόσο από τη σύνταξη που πρέπει να χορηγηθεί στην προσφεύγουσα όσο και από το κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, ανώτατο ποσό εισφορές για το ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών και τους φόρους, μπορώ να είμαι σύντομος. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει καταρχάς να γίνει διάκριση μεταξύ της συντάξεως χήρας και του κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, ανωτάτου ποσού.

69. Ας εξετάσουμε καταρχάς τη *σύνταξη χήρας* . Κατά το άρθρο 21 του κανονισμού 2290/77, ο κανονισμός περί καθορισμού των διατάξεων και της διαδικασίας για την επιβολή φόρων υπέρ της Κοινότητας εφαρμόζεται ως προς τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Αν υπόκειται στον φόρο η χορηγούμενη στα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου σύνταξη, τότε αυτό θα πρέπει να ισχύει και για τις παροχές επιζώντος. Όσον αφορά τις εισφορές στο ταμείο ασφαλίσεως ασθενειών, πρέπει να αναφερθεί το άρθρο 16, παράγραφος 8, του κανονισμού 2290/77 [60]. Κατά τη διάταξη αυτή, η προβλεπόμενη στον ΚΥΚ ρύθμιση σχετικά με την υγειονομική πρόνοια ισχύει και για τις χήρες και τα συντηρούμενα τέκνα ενός μέλους «εφόσον δεν έχουν δικαίωμα παροχών της ιδίας φύσεως και του ίδιου επιπέδου δυνάμει κάποιου άλλου καθεστώτος κοινωνικής ασφαλίσεως». Η προσφεύγουσα δεν προέβαλε ότι μπορεί να λάβει από αλλού τέτοιου είδους παροχές, οπότε ο τρόπος με τον οποίο ενήργησε το Ελεγκτικό Συνέδριο φαίνεται δικαιολογημένος.

70. Επίσης, ως προς τον καθορισμό του *ανωτάτου ποσού* του άρθρου 16, παράγραφος 2, οι κρατήσεις φαίνονται βασικά να δικαιολογούνται. Όπως ήδη είπα, από το άρθρο 21 προκύπτει ότι οι απολαβές των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπόκεινται σε φόρο. Κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, η προβλεπόμενη στον ΚΥΚ ρύθμιση περί καλύψεων κινδύνων ασθενείας, επαγγελματικής νόσου και ατυχημάτων, καθώς και των παροχών λόγω γεννήσεως ή θανάτου ισχύει και για τα μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου [61]. Δεδομένου ότι η έννοια της κατά το άρθρο 16, παράγραφος 2, ρυθμίσεως περί ανωτάτου ποσού συνίσταται, κατά τη γνώμη μου, στο ότι το συνολικό ποσό των παροχών που χορηγούνται στους επιζώντες περιορίζεται στο ποσό, *που θα είχε το ίδιο το μέλος*, φαίνεται συνεπής η αφαίρεση των ποσών τα οποία θα είχαν επίσης αφαιρεθεί από το μέλος.

60 — Βέβαια, η απόφαση της 22ας Ιουλίου 1992 αναφέρεται εν προκειμένω στο άρθρο 12 του κανονισμού. Αυτή η ανακρίβεια (κατά της οποίας όμως δεν βάλλει η προσφεύγουσα) δεν έχει εντούτοις, κατά τη γνώμη μου, σημασία για την παρούσα υπόθεση.

61 — Βλ. ανωτέρω αριθ. 26.

Γ — Πρόταση

71. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να ακυρώσει την απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί του καθορισμού των παροχών επιζώντος για την προσφεύγουσα και τα δύο της τέκνα και να καταδικάσει το Ελεγκτικό Συνέδριο στα δικαστικά έξοδα κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.